

POŠTNINA ZA VSAKOŠTEVILKO PLAČANA V GOTOVINI

II
KRIŽ

CIRIL - METODIJSKA
IDEJA

9+10

NOVEMBER + DECEMBER 1929

I Z H A J A D E S E T K R A T N A L E T O

Stane za dijake 30.— Dinarjev, za vse druge 40.— Dinarjev, za Italijo 15.— Lir. / List izdaja Konzorcij „Križa“; za konzorcij in uredništvo oblastem odgovoren Dr. Stanko Gogala v Ljubljani / Urednik: Jakob Šolar, profesor / Tiskajo J. Blasnika nasl., univerzitetna tiskarna in litografija v Ljubljani / Za tiskarno odgovoren: Janez Vehar / Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva cesta 5 / Uprava ravno tam / Pri plačevanju lista prosimo naročnike, naj plačujejo v Jugoslaviji le po čekovnih položnicah „Križa“ št. 10.815; v Italiji pa po položnicah „Katoliških misijonov“, Trieste št. 11/1670 / Kdor izpremeni naslov, naj takoj javi upravi.

Vsa p. n. založništva in upravništva prosimo, da nam pošiljajo v oceno in zameno svoje publikacije.

UREDNIŠTVO sporoča:

1. da se je številka zakesnila radi nabiranja slovstva;
2. da nam iz tehničnih razlogov ni bilo mogoče vsega slovstva objaviti v tej številki;
3. da bo ostalo slovstvo kot dodatek k tej številki prinesla prva številka naslednjega letnika z označitvijo strani letošnjega letnika;
4. pravitako bosta priložena prvi prihodnji številki naslovni list in kazalo za letošnji letnik.

UPRAVA prosi in javlja:

1. da bo list prihodnje leto izhajal šestkrat na leto na 48 straneh;
2. da ima pripravljenih mnogo zelo perečih problemov;
3. da vse dosedanje naročnike nujno prosimo, da nam ostanejo zvesti in nam pridobe novih naročnikov;
4. da nam nekateri naročniki še niso poravnali naročnine za pretekli letnik;
5. da smo prekoračili proračunski obseg lista in živimo samo od naročnine in zato nujno prosimo, da vsi poravnajo naročnino.

UREDNIŠTVO in UPRAVA želita vsem vesele praznike in srečno novo leto in se vsem prijateljem toplo priporočata!

IX - X

KRISTUS JE PODOBA nevidnega

Boga, prvorojenec vsega stvarstva, kajti v njem je bilo ustvarjeno vse, kar je v nebesih in kar na zemlji, vidne in nevidne stvari, naj si bodo prestoli ali gospostva ali vladarstva ali oblasti: vse je ustvarjeno po njem in zanj. In on je pred vsem in vse ima v njem svoj obstoj, in on je glava telesu, Cerkvi; on je začetek, prvorojenec iz mrtvih, da med vsemi zavzame prvo mesto. Kajti Bog je sklenil, da naj v njem prebiva vsa polnost in da s krvjo njegovega križa ostvari mir in tako po njem s seboj spravi vse, kar je na zemlji
in kar je v nebesih

SV. PAVEL, KOLOŠANOM

pogl. I. vv. 15/20

Ciril - metodijska ideja v okviru naše vere in narodnosti

Letos je minilo 78 let, odkar je škof Slomšek v vrt svete cerkve vsadil skromno drevesce svoje Bratovščine sv. Cirila in Metoda, kakor se je sam izjavil. Letos praznujemo dva jsetletnico prenovljene Slomškove bratovščine, dvajsetletnico Apostolstva sv. Cirila in Metoda (ACM) med Slovenci. A to dvajsetletnico hočemo praznovati skromno in tiho, da v tihi ponižnosti poglobimo idejo ciril-metodijsko v svojih dušah in v srcih našega naroda.

Bratovščina sv. Cirila in Metoda je pod Slomškovim vodstvom tako napredovala, da je prekosila vse druge tedanje poskuse te vrste v katoliški cerkvi. To je bil uspeh velike svetniške osebnosti Slomškove, ki je zrastle iz slovenske zemlje in znala vcepljati visoke ideje v slovenska srca. To je bil uspeh probujajočega se Slovenstva in slovanske romantike. To je bil končno prst božji v opomin, da smo po božji Previdnosti poklicani in usposobljeni za to delo. A Slomšek ni imel naslednika in njegova bratovščina je po njegovi smrti osirotela.

Od leta 1909. do 1914. se je z velikim uspehom širilo ACM. A tudi tukaj so bistveno sodelovali vnanji činitelji, predvsem: 1. moč velikih osebnosti dr. Krekove in Mahničeve, ki sta uvidela odločilno važnost ciril-metodijske ideje za našo narodno in versko bodočnost; 2. razmah narodne zavesti v zvezi s slutnjami razpada Avstrije in ustanovitve narodnih slovanskih držav. A preprosto ljudstvo je to idejo pojmovalo površno kot našo narodno obliko splošne misijonske ideje. V velikem razmahu je začel sodelovati tudi čuvstveni faktor in čar vzhoda.

Po svetovni vojni so se razmere na krščanskem vzhodu bistveno spremenile. Istotako se je bistveno spremenil naš politični položaj. S tem so se spremenili tudi naši politični in verski odnosi do vzhoda in zapada. V Avstriji smo se udeleževali katoliške kulture avstrijskih narodov, med katerimi so bili Slovani v večini. Odpor proti Nemcem nas je nagibal k tesnejši zvezi s katoliškimi Slovani in k poudarjanju Slovanstva. Sedaj pa smo odtrgani od večine katoliških Slovanov, osamljeni, brez določne orientacije, predvsem pa brez slovanske orientacije. Potrebna bi bila nova orientacija na verskem polju. A v prvem desetletju po prevratu so slovenski in hrvaški katoličani večino moči izrabili v boju za politične pravice in v delu za nujne

vnanje preuredbe v novem položaju. Za notranjo poglobitev in za novo orientacijo na verskem polju ni preostalo veliko moči in časa. Nasprotno pa se vsa naša svetna kultura razvija v bolj narodni smeri. Tako je nastal razkol med našim narodno-političnim razvojem in med vodilnimi verskimi idejami. Ta razkol in razdor je toliko radikalnejši, ker sta se nenadno od nas ločila dr. Krek in dr. Mahnič in je za njima nastalav elika praznота v vrstah naših voditeljev.

V času, ko se je v Rimu ustanovil papeški Vzhodni institut in Vzhodna kongregacija (oboje l. 1917.), v dobi, ko katoliška cerkev najbolj potrebuje in pričakuje našega krepkega sodelovanja v duhu ciril-metodijske ideje, v dobi, ko naše ACM zbuja pozornost katoliškega inozemstva, v dobi, ko bi morali graditi slovensko katoličanstvo, da se organsko razvijemo in uveljavimo v organizmu Kristusove cerkve in v družini krščanskih narodov, v tej dobi smo ACM zanemarjali in zapostavljali, ljudstvo se je odtujevalo ciril-metodijski ideji.

Vodstvo ACM je moralo glavne moči uporabiti za versko in znanstveno poglobitev ciril-metodijske ideje. Potrebna je bila korenita preorientacija, nova taktika in terminologija. To se je izvršilo s tolikim uspehom, da je naše ACM dobilo velik ugled v inozemstvu in pridobivalo simpatije na vzhodu. A ta koncentracija sil na znotraj in ta previdni, počasni prehod je dal priložnost, da so ACM med ljudstvom izpodrivali in da je naše poljudno časopisje to idejo preziralo. To je bilo toliko lažje, kolikor globlja in težja je ciril-metodijska ideja in kolikor bolj je bila navezana na vpliv vnanjih činiteljev, nenadno umrlih velikih osebnosti in na trenutni politični položaj.¹

¹ V zadnjem desetletju je naše ljudstvo še ostalo dovzetno za ciril-metodijsko idejo. Kadar je mogla ideja nastopiti s primernim poudarkom in prebiti led, je vselej globoko odmevala med ljudstvom. Tako n. pr. ob kongresu za vzhodno bogoslovje v Ljubljani l. 1925. in ob romanju na Velehrad l. 1927. A vselej se je čutilo pomanjkanje posredovavcev in glasnikov, ki bi s tihim podrobnim delom trajno utrdili uspehe trenutnega navdušenja. Nasprotno pa so se vedno našli nekateri, ki so ideji zapirali pot med ljudstvo. Naši najbolj razširjeni poljudni časopisi so najvažnejše dogodke na tem polju zamolčevali. Tako se je zamolčeval kongres l. 1925., 1100 letnica Cirilovega rojstva in papeževo apostolsko pismo l. 1927. ter okrožnica „Rerum orientalium“, ob 50 letnici Leona XIII. l. 1928. so naši časopisi popolnoma zamolčali njegove zasluge za Slovane, za cerkveno edinost in za češčenje sv. Cirila in Metoda. Vztrajno se zamolčuje velika vnema in osebna iniciativa Pija XI. za vzhod.

Po desetih letih je očitno izpričano, da je preziranje in zapostavljanje ciril-metodijske ideje v bistveni zvezi z napakami našega katoliškega gibanja v zadnjem desetletju. (N. pr. preziranje načel katoliške akcije, preziranje globljega pojmovanja cerkve, verske resnice mističnega telesa Kristusovega). To je začutilo naše mlado versko obnovitveno gibanje in je zato spontano sprejelo tudi ciril-metodijsko idejo v svoj program. Ko se je naše mladinsko gibanje že nekoliko ustalilo in izkristaliziralo, se pričinja nova doba ciril-metodijske ideje, ko se bo tako poglobila in ukoreninila, da ne bo odvisna samo od par oseb in od trenutne politike, marveč bo postala vodilna smernica in bistveni sestavni del slovenskega verskega življenja, smer in slog našega katoličanstva.

Ciril-metodijska ideja je naša slovenska in slovanska oblika bistvene krščanske ideje in Kristusove zapovedi bratske ljubezni in vesoljne krščanske edinosti. Zato je v živi zvezi z najbistvenejšimi krščanskimi resnicami in skrivnostmi, spojena s temelji verskega življenja, z vodilnimi idejami katoliške akcije in verske obnove. Kakor je en Bog, en Kristus in ena evharistija, tako mora biti tudi edina sv. cerkev, nevesta Kristusova, mistično telo Kristusovo. Po evharistiji postanemo eno v Kristusu; zato bodimo složni in edini tudi v bratski ljubezni in v socialni vzajemnosti, edini tudi v enem krščanskem občestvu, v eni cerkvi. Evharistija ja zakrament krščanske obnove, pa tudi zakrament cerkvene edinosti. Sv. Duh je Duh notranje preureditve in verske edinosti. Pod Marijino zastavo se zbira mladina v borbi za krepost in Marija je obenem mati krščanske edinosti, sladka vez med krščanskim vzhodom in zapadom. Verska

V „Kraljestvu božjem“ 1929 (str. 47 n na ovitku št. 5 in 5) je nekoliko pojasnjeno, da to ni samo slučajen pojav, marveč posledica načelnih zmot in predsodkov. Celo na misijonskem tečaju 1924, ko se je pri nas uvajala DŠV, se je priporočalo, naj se praznik slovanskih apostolov porablja za širjenje poganskih misijonov. (Gl. „Prvi slovenski misijonski tečaj“, str. 18 in 41). To se je v mnogih krajih izvrševalo. Kdor ve, da je bil to edini praznik za popularizacijo ACM, si lahko misli, kaj mora v naših tesnih razmerah iz tega slediti. Vrhutega se je še v zadnjem desetletju kot posledica avstrijskega naziranja z žilavo vztrajnostjo ohranjalo mnenje, da sta sv. Ciril in Metod sumljiva svetnika in da je ACM premalo katoliška. Skupni pastirski list katoliških škofov SHS, 18. oktobra 1927, v katerem se pravilno določa stališče in važnost ACM, se v Sloveniji ne izvaja. Zelo značilno je preziranje tako važnega cerkvenega dokumenta (BK II, str. 3 sl.) To so samo nekateri očitnejši pojavi naše enostranosti v odločilni dobi naše kulture in našega katoličanstva. Ako bi ciril-metodijska ideja imela zadosti zavednih in gorečih glasnikov, bi bile take napake težko mogoče.

obnova in liturgično gibanje obrača naš pogled nazaj v prva krščanska stoletja in nas približuje duhu one dobe, ko še ni bilo razkola; obrača naš pogled na vzhod in nas približuje vzhodu. Torej se verska obnova srečuje s cilji in smerjo ciril-metodijske ideje.

Iz notranje zveze s temeljnimi krščanskimi resnicami je razumljivo, da Kristusova cerkev mora nujno delati in moliti za cerkveno edinost. To je zadosti potrjeno po cerkveni zgodovini in liturgiji. Niti na vzhodu niti na zapadu ni nobene liturgije, v kateri se ne bi molilo za edinost. Pri evharistični daritvi se ponavlja Kristusova velikoduhovniška molitev za edinost in sveta evharistija je zakrament ljubezni in edinstva.

Posebno mora ideja in želja vesoljne edinosti živeti med katoličani ob vzhodnih mejah, torej predvsem med katoliškimi Slovani, ki so po jeziku, značaju in po zemljepisni legi naravni most med krščanskim vzhodom in zapadom. To je naše poslanstvo, k temu nas kliče božja Previdnost, to je naša organska funkcija v organizmu vesoljne cerkve, to je naš katoliški slog in naša verska smer. Katoliška cerkev je organizem, a ne mehanizem: organizem, v katerem imajo razni deli razne organske funkcije. In čim živější in zdravejši je organ, tem živahneje bo vršil svoje posebne organske funkcije, tem bolj se bo samostojno organsko udeleževal v vesoljnem občestvenem organizmu mističnega telesa Kristusovega.

Preziranje ciril-metodijske ideje bi bil znak ostarelosti in zastoja, znak, da je naše versko gibanje bolj mehanično, a manj organsko, bolj pasivno sprejemanje, a manj organsko vitalno gibanje.

Toda nikar ne pretiravajmo vzhoda in ne prezirajmo zapadnih versko-kulturnih vrednot, ki so ustvarile sedanjo krščansko kulturo. Tako bi mogel kdo ugovarjati. V tem ugovoru se izraža nesporazumljenje in neko protislovje. Duh zapada je vprav duh samostojnega organskega razvoja na vrhovih zapadnega krščanskega duha bo vedno tudi dosti prostora za idejo vesoljne krščanske edinosti v enem občestvenem organizmu, čigar organska edinost bo toliko sijajnejša, kolikor večja bo raznoličnost organov in narodov. Zavest organske skupnosti z zapadom, zapadna krščanska ideja, mora posebe nas Slovane vnemati, da se po ciril-metodijski ideji samostojno vitalno gibljemo in se včlanjamo v družino zapadnih kulturnih narodov: katoliška cerkev in zapadna kultura nam nalaga vprav to funkcijo in poslanstvo, da tvorimo most na vzhod in da ob vzhodnih mejah izžarevamo mednarodno vesoljnost Kristusove cerkve in krščanske

kulture. Vesoljnost katoliške cerkve bo okrnjena in ovirana, če se katoliški Slovani ne bodo samostojno udeleževali v okviru Kristusove cerkve. Zato je celo med poljsko katoliško akademsko mladino nenadno vstala misel, da je ciril-metodijska ideja življenjska naloga in funkcija slovanskega katoličanstva. Ciril-metodijska ideja je torej v nekem smislu cvet zapadnega krščanstva in posebe cvet slovanskega katoličanstva, nekak termometer našega verskega življenja. Vprav najodličnejši predstavitelji zapadne kulture so glavni nositelji vzhodne orientacije v duhu ideje ciril-metodijske. Med temi se odlikujejo mnogi papeži; v novejši dobi n. pr. Leon XIII., Benedikt XV. in Pij XI. v zvezi s svojim glavnim svetovavcem škofom M. d' Herbignyjem. Med Slovenci pa Slomšek, Krek, Mahnič.

Prezir ciril-metodijske ideje bi bil nasprotno dokaz, da smo podlegli najbolj negativni enostranosti vzhodnega značaja, pasivnosti, okorelosti, zastoju. Te negativne strani so se razvile pri velikih vzhodnih narodih s starodavno kulturo. Veliki narodi z velikimi tradicijami morejo take slabosti preboleti in paralizirati; za male narode pa bi mogle postati pogubne. Tudi zapadni Slovani imajo mnogo orientalskega; zlasti manjši slovanski narodi so v nevarnosti, da podležejo orientalskim slabostim.

Ciril-metodijska ideja je torej organski življenjski izraz in življenjska funkcija slovenskega katoličanstva, krepek nagib in izraz verskega življenja, smernica naših odnosov do vzhoda in zapada, regulativ in opora naše narodne in verske zavesti, naše narodne in verske orientacije. Kako naj v krščanskem duhu rešujemo naše narodno vprašanje z ozirom na pravoslavne Slované? Kot kristjani jih moramo ljubiti in želeči, da se zedinimo v eni veri in v enem verskem občestvu. Naš odnos do vzhodnih Slovanov more pravilno usmeriti samo ciril-metodijska ideja. Ista ideja pa nas pravilno in organsko včlanja tudi v vesoljno Kristusovo cerkev in v veliko družino krščanskih narodov.

Ciril-metodijska ideja jači in pogloblja naše katoličanstvo in nam pomaga graditi slovensko katoličanstvo. Skušnja zadnjih desetih let dokazuje, da je slovensko katoličanstvo v nevarnosti, ako zanemarja ciril-metodijsko idejo.

Ciril-metodijska misel nas s pogledom na vzhod opozarja na tiste krščanske ideje, ki so obenem vodilne ideje sedanje verske obnove, predvsem pa vodilna ideja slovenskega katoličanstva. S pogledom na vzhod, z opozarjanjem na našo providencialno življenjsko funkcijo ob vzhodnih mejah in v okviru katoliške cerkve nas spodbuja k ver-

ski gorečnosti, nam daje nagib in oporo za versko prenovu in poglobitev, da bi mogli z zgledom svetiti vzhodnim bratom. Opozarja nas, da moramo najprej sami sebe temeljito pokristjaniti in prenoviti, da bomo vredni ljubezni vzhodnih bratov in sposobni za glasnike Kristusove ljubezni in krščanske edinosti.

Moč krščanstva je predvsem odvisna od krščanskega življenja, od močnih krščanskih osebnosti. Krščanstvo ni osvojilo sveta z učenostjo in s teoretično logiko, ne s teoretično apologetiko, marveč je zmagalo z neizprosno logiko življenja v Kristusu, z osebnim zgledom in z žrtvami; zmagovalo je ne s krščanskimi knjigami, marveč s krščanskimi osebnostmi. Sploh ima krščanstvo veliko globokega in skrivnostnega, kar se ne da doseči in obseči z definicijami in z modrovanjem, marveč se more samo s pomočjo milosti doživeti in se izraziti v življenju.

Podobno je z idejo ciril-metodijsko. Ideja ciril-metodijska posega tako globoko v krščanske skrivnosti, v skrivnostno telo Kristusovo in v sv. evharistijo, da presega naš um in naše modrovanje. Klic božje Previdnosti, ki nas kliče k delu za ciril-metodijsko idejo, se končno tudi ne da dokazovati, marveč se more samo s pomočjo milosti občutiti. Zato je ta ideja še bolj kakor katera druga odvisna od osebnosti in od osebnih žrtev. Pod praporom te ideje se mora zbrati nekoliko požrtvovalnih ljudi, ki so pripravljeni zanjo zastaviti vso svojo osebnost, širiti jo z vso vitalno močjo svoje osebe in svojega prepričanja ter se zanjo žrtvovati. Sploh ideje zmagujejo predvsem z vitalno silo globokega prepričanja in močjo zgeda požrtvovalnih idealnih osebnosti. Zlasti pa tako visoke ideje, ki presegaajo pojmovanje povprečnih ljudi in manj idealne mase, potrebujejo izobraženih, idealnih in požrtvovalnih posredovavcev.

Ne z modrovanjem in dokazovanjem, marveč z vitalno močjo osebnosti, zgeda in požrtvovalnega idealizma bo ciril-metodijska ideja mogla osvojiti in prekvasiti slovensko ljudstvo. Po tem načelu se že zbira elita slovenske mladine; med njimi so nekateri, ki jih je tako prešnil božji klic, da so pripravljeni na vsako žrtev, tudi žrtev življenja za sveto idejo. Kakor je 12 apostolov osvojilo svet, tako more končno tudi maloštevilna elita naš mali narod prekvasiti z veliko idejo.

In ideja ciril-metodijska je resnično tako vzvišena, da je vredna žrtve, vredna žrtve cele osebnosti. Vzhod in ideja ciril-metodijska ima končno tudi nekaj bajnega in očarljivega. Kdor je enkrat okusil čudežni sad vzhodnih vrtov, ta je za vedno pridobljen. Poglejmo

treznega znanstvenika in planinca Pija XI. Na Poljskem, ob mejah vzhoda je začutil čar vzhoda, ki mu je dežela molitve, vzhoda, ki po njegovih besedah čuti fascinacijo molitve, in tudi njega, treznega planinca je vzhod fasciniral in očaral, da ga nobeno razočaranje z vzhoda in vsa indolenca katoliškega sveta ne more več odvrniti od vzhoda. Istotako glavni papežev svetovavec v vzhodnih vprašanjih, škof Mihael d'Herbigny. Isto se čuti že med nami. Torej glejmo, da bomo prebili led, da bomo čim več osebnosti očarali z vzhodom — in ideja bo zmagala ter za seboj potegnila množice.

Povzemimo nekoliko praktičnih posledic.

Ideja ciril-metodijska je vzvišena in zahteva veliko idealizma in samostojnega mišljenja. Z druge strani pa bi ta ideja prav za prav morala biti smer in slog našega katoličanstva. Zato ne more uspevati v abstraktni osamljenosti, marveč se mora naslanjati na konkretnjšo podlago.

Ideja ciril-metodijska mora imeti konkretno obliko in obleko, preiti mora takorekoč v kri in meso glasnikov, ki jo širijo z vso vitalno močjo svojih osebnosti. Zbrati in vzgojiti se mora elita idealnih osebnosti, ki bo idejo posredovala ljudstvu in vnela množice.

Ideja ciril-metodijska mora biti konkretna in zajemati iz neizčrpnih zakladov vzhoda, ki so v prvih krščanskih stoletjih skupni zapadu in ki so še v poznejših stoletjih ohranili veliko verskih vrednot; oplajati se mora z idejami in z ognjem prvih krščanskih stoletij, spajati se z liturgičnim gibanjem in z idejami verske obnove. Preiti mora v naše samostane in verske družbe.

Ideja ciril-metodijska mora biti konkretna in zvezana s spoznavanjem slovanstva, spojena s konkretnimi zvezami idealne in praktične slovanske vzajemnosti. — Skušnja priča, da je ACM naša najtrdnjša vez slovanske vzajemnosti v miroljubnem krščanskem duhu in obenem organska vez z zapadnim svetom.

Ideja ciril-metodijska mora biti solidno znanstveno utemeljena, da bo osvajala duhove z znanstveno solidnostjo.

Ideja ciril-metodijska mora biti religiozno vzvišena nad dnevno politiko in nad strastmi, ki se prerade bude ob vzhodnih mejah.

Spajati se mora z idejo med narodi v duhu mirovnega gesla Pija XI. „Pax in regno Christi“. V tem duhu goji idejo krščanske sprave elita francoskih, nemških in poljskih katoličanov, ki prejemajo sveto obhajilo za narodno spravo. To bi bilo potrebno med sprtimi vzhodnimi in zapadnimi Slovani, n. pr. med katoliškimi Ukrajinci in Poljaki i. dr.

Globoko mora biti zasidrana v krščanskem mišljenju in življenju, spojena z našim verskim življenjem, spojena z našo narodno zavestjo in z našim katoličanstvom.

Ideja ciril-metodijska mora biti konkretna in domača — imeti mora domače slovensko glasilo, ki se mora odlikovati po vsebini in obliki.

Ne bodimo nestrpni in ne hlepimo po naglih uspehih. Ne merimo božjih načrtov s posvetnim človeškim merilom.

Najprej moramo s ciril-metodijsko idejo prekvasiti naš narod, katoliške Slovane in sploh katoliški svet. Potem šele bomo vpraševali, kdaj bomo dosegli večje uspehe na vzhodu. V ideji sami in v njeni notranji sili imamo že neko garancijo za uspeh. Uspeh nam garantirajo želje in obljube Kristusove. Uspeh nam garantira moč osebnosti in žrtve. Žrtev za Boga, trpljenje za sveto stvar, to je značilna ideja krščanskega vzhoda, posebno ruskega naroda. Ideje se ocenjajo in uveljavljajo po idealizmu in po žrtvah glasnikov. Ideja velja toliko in vpliva toliko, kolikor se zanjo žrtvujemo. Žrtev iz ljubezni do Boga in do bližnjega pa je pot k svetosti in ključ do vzhodnih src.

Žrtev in ljubezen je naposled bistvo krščanstva. Ljubezen in žrtev, žrtev iz ljubezni je ona bajna sila, ki pridobiva srca, kroti zemljo in osvaja nebesa.

Prof. dr. Franc Grivec.

Kaj nam pomeni ciril-metodijska ideja?

V prvi vrsti je ciril-metodijska ideja za nas neizmerna poživitev naše vere, našega religioznega življenja, našega življenja sploh, je realizacija našega katoličanstva. Katoličanstvo kot notranja bitnostna lastnost Kristusovega telesa na zemlji pomeni, da objema v sebi vso resnico, da je sinteza vsega resničnega in dobrega, kar je razdrobljeno po neštetih dušah, na različnih krajih, v najraznovrstnejših kulturnih območjih; da v sebi kakor v žarišču zbira posamezne žarke resničnega in to svetlobo iz svojega središča zopet izžareva na vse človeštvo, nazaj v tisti svet, ki se ima iz ljudi, ki so danes po svoji dobri vesti še samo člani duše cerkve, člani nevidnega mističnega telesa Kristusovega v

svojem odkritem bogoiskanju in hrepenenju po njim še neobjavljenem ali zastrtem ali šele pričakovanem Kristu, ki so z njim torej še nepopolno, nekako samo spiritualno zvezani, pretvoriti v njegovo vidno, tudi formalno dovršeno in izoblikovano telo.

Če se katoličanstvo, njega vesoljnost ali sobornost, kakor pravi vzhodno bogoslovje, pojmuje tako, potem takoj postane jasno, da mora vesoljno krščanstvo naravno združiti v sebi ne samo vse drobce po prarazodetju pa po naravno dobrem religioznem teženju vsakega človeka ves svet prešinjajoče krščanske resnice (anima humana naturaliter christiana), nego i vse naravne moralne in kulturne sile, posebnosti, bogastva vsakega naroda na zemlji. Tako je razumeti ono staroslovansko: Vsi jazici hvalite Gospoda! — to je vsi narodi, „pagani“ po poznorimski terminologiji. Končna vizija katoličanstva je torej v zboru vseh narodov, ki bo vsak vzdajal Bogu hvalo in mu služil v svojem jeziku, ki mu bo gradil vidni hram češčenja vsak v svojem lastnem stilu, oblikoval vsak svoj tip nabožnosti, vsak obogatil skupno mater cerkev s svojimi posebnimi darovi duha, s katerimi je ustvaril svojo kulturo, kjer bo torej v edinosti vere vladala najbogatejša raznoličnost. Eden bo krščanski nazor o svetu, eden bo krščanski etos življenja, ena nekrvava daritev Kristusa, njegovega realnega in mističnega telesa Bogu, toda več bo lahko med seboj dopolnjujočih se filozofskih sistemov, več liturgičnih oblik, različno pobarvano etično zadržanje v življenju — tu bolj legalistično, tam bolj duhovno, tu bolj pravno, tam bolj ljubezensko, tu bolj veselo, vstajensko in življenjeljubno, tam bolj umrtvičeno, trpljensko, ali pa zopet bojvno, tu bolj premišljevalno, tam bolj aktivistično.

Če torej v tem umevanju in ljubezni težim za pokatoličenjem vsega sveta, če se v spoštovanju klanjam celo pred iskreno pobožnostjo Juda, ki brez lastne krivde v veri očetov zdihuje za Mesijo, kakor da še ni prišel, pa v stari postavi izpolnjuje nevede tudi novo. Če to pobožnost iz srca afirmiram in pozitivno vrednotim, kolikor i skozi njo pa skozi njo še prav posebno seva iz obraza Očeta nejasno mili lik Sina — kako ne bi ljubezni in žalosti prekipevalo moje srce v misli na toliko Krista izrecno izpovedujočih vernikov, ki ne prisostvujejo samo eni in isti daritvi Sina Očetu, darujoč se kot njegovo mistično telo skupaj z njim, ki niso deležni enako ko jaz samo njegovih milosti po zakramentih, ampak se kot udje Kristusovega telesa vsak dan realno združujejo z Njim, svojo glavo, v evharistiji? Kajti če bi bile vse druge milosti zasenčene in v svojem

učinku oslABLJENE po ostalih zakramentih deljenih od svečeništva, ki ni v zvezi z vidnim poglavarjem cerkve, pa se našemu krščanskemu čuvstvovanju popolnoma upira misel, da se ne bi Kristus po svojem izveličujočem teleu, krvi in duši pa po svojem božanstvu v evharistiji polnoučinkovito podeljeval vernikom vzhodne cerkve, kakor so pač nanj notranje pripravljene. Jaz sem samo radi ljubezni, ki me radi evharističnega Kristusa z njimi prav enako združuje, kakor me z onimi, s katerimi ga prejemam v svoji farni cerkvi v Ljubljani, žalosten, da so vidno ločeni od mene, od vidnega središča cerkve, da niso deležni tolikih blagodat, ki iz te vidne zveze izhajajo, da niso čisto duhovno-telesno eno z menoj, kajti le duhovno-telesna skupnost je na zemlji popolna.

Resničnost vidne Kristusove cerkve na zemlji z vidnim poglavarjem na čelu gotovo ni nič zmanjšana po tem, da je od nje ločenih toliko bratov, ki se s Kristusom obhajajo, kakor tudi ni zmanjšana izdatnost po njej posredovanih milosti. Toda nič manj ni gotovo, da je naše zapadno krščanstvo občestvo po njihovi ločenosti v svojem notranjem življenju osiromašeno, prikrajšano za mnogo lepega in dobrega ter oropano mnogo možnosti razvoja in raznolikosti v krščanskem življenju dejavnosti. Ne samo veja, tudi deblo trpi radi odsekanih udov. Eden in isti religiozni duh je v zapadni in vzhodni cerkvi. Velika razlika je v narodnem značaju zapadnih narodov, ki pripadajo večinoma katoliški cerkvi, in v narodni biti Rusov, ki so najštevilnejši kontingent vzhodne cerkve. Je pa ta razlika polarna, komplementarna, v neko višjo enoto dopolnjujoča se razlika. Kar tiče krščanstvo izključno kot religiozno vrednoto, ki ga je Rusom oznanila takrat notranje morda še edinstvena katoliška cerkev iz Bizanca, je enega in istega Duha z zapadnim, le da je tu bilo vzprejeto v rimsko, tam v helensko duševnost, po tem slednjem mediju pa vsajeno v slovansko dušo. V tem smislu je zapadno krščanstvo strožje določnejše in jasnejše, formalno-juridično trdno oblikovano, organizatorično in politično usmerjeno v krščanski svetovni imperij — vzhodno bolj tekoče, voljnije, brez dvoma bolj spiritualistično in kosmično, nekoliko zapostavljajoče formalno centralizujočo enoto; če naj sežem po političnem termniu, bolj avtonomistično in federalistično, v religiozni biti pa vseeno pristno Kristusovega duha. Tu seveda abstrahiramo od depravatoričnih elementov, ki so se razvili v vzhodnem krščanstvu po razkolu, ki je bil pretežno političnega značaja. Mogoče bi se z religiozne strani motreno dalo reči, da je gledanje vzhodnega

krščanstva bolj iz Boga na svet — kar nekateri označujejo tudi kot oznako benediktinske bogoljubnosti na zapadu — gledanje zapadnega krščanstva pa bolj iz sveta k Bogu. Toda vse to so zelo enostranski in jako neadekvatni in mimo pravega bistva idoči izrazi. Religiozna bogastva črpa rusko ali recimo slovansko pravoslavje iz Atanazija, Vazilija, Gregorija nacijanskega, Efrema sirskega, pa če gremo do prvih virov, iz Klementa, ki je bil največji poznavavec skrivnostnega, in najglobljega filozofa Grhov Heraklita. V svojem vnanjem, v celokupni narodni kulturi izraženem značaju pa se razlikuje ta duh od našega približno ko Pindarova lirika od Vergilove. Kdo bi si upal reči, da ni rimsko juridično, organizatorično in realistično gledanje, ki je zlasti našemu katolicizmu v svoji politični in kulturni izorganiziranosti tako zelo svojsko, potrebno dopolnila po helenskem, vzhodnem, kakor je res tudi narobe, da grški duh potrebuje onih elementov rimsko-zapadnega, ki bi mu dali določnejšo formo, moč sklenjenosti in nekoliko bolj sistematičnega mišljenja ter delanja? Kakor sta grški in rimski duh svoj čas položila v medsebojni zvezi temelj oni kulturi, na kateri je krščanstvo združilo barbarske evropske narode, tako je njuno zopetno komplementarno sodelovanje potrebno v bližnji bodočnosti za zopetno pokristjanjenje novega paganstva industrializiranih, v mehanično pridobitveno življenje koncerniranih in religiozno že čisto izsušenih civiliziranih narodov takozvanega zapadnega sveta! Zakaj za usodno zmoto, dà, naravnost za herezijo vseh herezij smatram mnenje in stremljenje nekaterih francoskih mislecev zadnjega časa (Massis, Reynold, Maritian), ki zapadnjaštvo protipostavljajo vzhodni duševnosti kot nje popolno nasprotje in katolištvo naravnost istovetijo z „zapadnim duhom“, kajti tako mnenje bi v korenini ogrožalo vesoljstveni značaj in nalogo krščanske vere in cerkve in bi katoličanstvo ponižalo do neke osvajalske konkvistadorske vere privilegirane, edino polnovredne bele rase!

Ni treba še veliko govoriti o religioznih osobitostih vzhodnega krščanskega gledanja. Vzhodna krščanska religioznost je nekako bolj vstajenska. Stremljenje duše polaga bolj v povečanega Kristusa, preobraževanega po duši in telesu, ki je glava mističnega telesa svojih vernikov, ki se po evharistiji preobrazujejo vanj — v svojo glavo. Odtod ta osobitost, da je religiozno gledanje vzhoda obrnjeno bolj od sveta, od zemskega imperija, od političnih vrednot k povečanemu in preobraženemu svetu, ki je v globinah duše in onstran meja tega smrtnega življenja. Tudi je zato morala vzhoda manj

legalistična, manj kazuistična in grehobežna v prohibitivnem smislu — pa bolj mistična, zaupajoča, radostna v samem kesanju in manj boječa. Filozofska izdelava dogmatike je bolj gibčna, prilagodljiva, manj sistematična in manj zaključena ko zapadna; svet se dojema manj racionalistično, bolj religiozno-intuitivno ko razumsko-deduktivno. Trpljenje se nikakor ne prezira, križ se enako povečuje, vendar je trnjeva krona vsa prežarjena po slavnostnem vencu vsajenja. Zelo je poudarjena takozvana sobornost, občestvo vernikov. Naš tozadevni pojem „sobornosti“ je nekoliko bolj juridičen, organizatren in zemskomočen, iztočni pa polaga močan poudarek na notranjo, duhovno, mistično zvezanost s Kristom. Ta sobornost prihaja najgloblje do izraza v vzhodnem evharističnem življenju. Res da so žalostne razmere privedle do njega upadanja na iztoku, vendar je in ostane evharistija center iztočnega religioznega življenja in je v njej genljivo ohranjena sobornost vernikov. Ne prihaja v prejemanju evharistije toliko do izraza individualno-asketska nabožnost, poglobljenje vsakega posameznika v Boga v neki bolj obosebljeni intimnosti, polni sladke in stroge svete groze obenem, kolikor združitev vseh udov s Kristusom, medsebojna molitvena pomoč, milostna zveza in zadoščevanje drug za drugega, radostno skupno sovstajenje vseh s Kristusom - Glavo, obenem tudi poveličanje in preobraženje vse narave, po kruhu in vinu, povišanima v podobo, za katero se ubistvuje pravo telo Gospodovo in pretaka resnična kri njegovega — živi Bog v dušah vernikov, ki se po evharistiji na tajinstven način pobožanstvijo. Kraljestvo božje na zemlji je manj kraljestvo organizirane moči, discipline in avtoritativno zahtevane podrejenosti ko kraljestvo ljubezni in ljubezenske vzajemnosti, krotke sopomoči in tihe priprave na končno vstajenje v preobraženih telesih. To so brez dvoma religiozne vrednote, ki se z onimi protipoložnimi, katere so uresničene na krščanskem zapadu, bistvenostno dopolnjujejo in se morajo aktualizirati v največji meri prav v našem času radi vidnega izpolnjevanja cerkve v vesoljnost po apostolovih besedah, da zraste v dobo moške polnoletnosti in polnorasti in zaradi zveličanja močno propadajočega in vedno bolj obrezbožujočega se človeštva.

S tega stališča gledano, je vzhodno vprašanje za nas, ki iščemo obogatjenja lastnega religioznega življenja, bolj religiozno-pedagoškega nego misijonskega pomena. S tega stališča je poglavitnejša zahteva, da se mi sami približamo vzhodu. Pri tem eni polagajo bolj poudarek na teološko proučevanje pravoslavja — mi

bi dodati k temu potrebo včutevanja in vživljanja v vzhodno-krščansko religiozno psiho. To nas bo privedlo do spoznanja, česa nam manjka, v katerem oziru je nam treba dopolnitve in poživitve izvestnih vrednot, ki jih je racionalistična in materialistična doba v naši duši zasula. Brez dvoma bomo videli, da so se v vzhodnem krščanstvu kljub njegovemu velikemu ponižanju in vnANJI nemoči ohranile neke osobite duhovne sile — dà, da so se nekatere prav radi tega ponižanja in zavlačevanja (emigracija!) še posebno močno razvile do čudovitega viška — sile, ki so nam za preporod in obnovo našega lastnega religioznega življenja danes neobhodno potrebne! Obogateni za te vrednote, bomo svoje lastno krščanstvo živeli v polnosti in dejanju. Tako je problem edinstva načelno v prvi vrsti rešen po naši lastni rasti v polnost Kristovo in po odgovarjajoči sorasti naših vzhodnih bratov k Njemu, ki jim bomo mi dali vzpodbudo po lastnem zglednem življenju v Kristusu in po našem delu za preobraženje družbe, v kateri mi sami živimo, v duhu evangelija. Tako se bo obojestransko čisto naravno in od sebe bolj in bolj uvidela potreba združitve vseh krščanskih obnovitvenih etičnih in nadnaravnih sil v izpreobrnjenje vsega sveta k Bogu pod ljubezenskomodrim vodstvom vidnega središča krščanstva, stolice prvoapostola Petra. Zato nas ne sme ne omalodušiti ali ogorčiti ali preveč užalostiti, če slišimo o vedno bolj pogostih sestankih pravoslavskih in protestantskih cerkva. Vse, kar ljudi združuje v duhu resnične ljubezni, je koristno in mora končno tudi vesti do katoliškega edinstva. Bog izbira za dosego svojih namenov časih nam popolnoma nerazumljiva, v daljni, daljni paraboli idoča pota...

Je bistvena zveza med ciril-metodijsko akcijo v luči teh misli s katoliško akcijo na eni in katoliškim mladinskim pokretom na drugi strani. Blagi svetec Pij X. je zaklical: *Omnia instaurare in Christo!* Miroljubni Benedikt XV. je spočel idejo katoliške akcije v času, ko so se na tej in oni strani fronte ubijali sinovi istega Očeta. Pij XI. je obrnil oči katoličanov na vzhod. Obenem prav ta papež kliče k delu krščanske obnove sveta v prvi vrsti mlado generacijo. Velike ideje, ki izhajajo iz središča cerkve, od samega nositelja osrednje oblasti, se čestokrat ne razumejo in ne doumejo in doslutevajo do svojih najdaljnjih perspektiv takoj. To je čisto naravno, ker je vsaka generacija bitno močno vezana na preteklost in po njej neodoljivo zavirana. Tako se i ideja katoliške akcije in pa cirilmetodijskega poslanstva še nista dojeli docela in v vsej pristnosti, ozi-

roma se mešata z zastarelimi koncepcijami. To nič ne škodi, koristi celo. V borbi duhov se pojmi razčiščujejo, vrednote prav razporejajo, bitno loči od prigradnega in ideja, osvobodjena zavor pa okrepljena, čudežno zavojuje vsa srca.

Tako bodi!

Francé Terseglav.

Pota k cerkvenemu zedinjenju

Delo za cerkveno zedinjenje zahteva popolnega sporazuma med vzhodom in zapadom. Četudi pravoslavna in katoliška cerkev ohranita vsaka svoje tradicije in navade, mora vendarle priti med obema do sporazumljenja. Vprašanje zedinjenja je v veliki meri psihološkega značaja: na vzhodu bi morali poznati dušo zapada in namesto sedaj vladajočega nasprotstva bi imela nastopiti popolna harmonija. Vnanja javljanja verskih čuvstev (v obredih) niso nič bistvenega in je torej nepotrebno, da bi se pravoslavna cerkev v tem pritičila latinski. Prava edinost je v tem, da imajo različna vnanja javljanja in oblike isti religiozni temelj. Z drugimi besedami: pojem enotnosti v Kristusu pomeni bistveno enakost dogem in verskega čutenja, ki se izražajo z različnimi vnanjimi oblikami.

Ta bistvena istost pa mora izhajati iz medsebojnega poznanja in razumevanja. Tako sporazumljenje moremo doseči z znanstvenim proučevanjem. Iskati moramo zgodovinsko resnico, ugotoviti nekaterim dejstvom pravi pomen in logično utemeljiti upravičenost katoliškega stališča. Jasno je, da je ta metoda neobhodno potrebna in da je ne sme nihče prezreti, kdor se bavi z unionističnim vprašanjem. Vendar pa moramo ugotoviti, da je tako delo za unijo bolj indirektnega kakor direktnega značaja. Današnji svet ima le malo kritičnega duha, le nerad prizna objektivne resnice in so mu ljubše subjektivne. Ta subjektivna zajetost jo onesposablja za sprejem jasnih dokazov, podedovani predsodki branijo, da bi videli luč tam, kjer res je. Obe razpravljajoči stranki izhajati s čisto različnih stališč in samo strogo logično mišljenje bi ju moglo privedi k enotnim skupnim sklepom. Žal pa se to ne dogaja vedno; cela vrsta pojavov se da razlagati na različne načine. Velika ovira je tudi v tem, da se vzhod v verskih stvareh brani sistematično logične rešitve, ker vidi v tem ponižanje mističnega pojmovanja religije. Zaradi neupravičenega in neutemeljenega očitka „juridizma“ so ortodoksni gluhi za trdno katoliško dokazovanje. Vse te navedene okoliščine pa ne zmanjšujejo pomena

znanstvenega proučavanja, marveč le pojasnjujejo, zakaj moramo tako delo smatrati za stvarni in nujni temelj unionističnega gibanja, ne pa za akcijo samo.

Drugo pogosto postopanje je — oznanjevanje ljubezni do ločenih bratov. To postopanje dobro označuje izraz „irenizem“; ali je sploh kaj priporočljivejšega kakor iskreni pojav krščanske spravljivosti in ljubezni? Vrsta del — kakor pomožna akcija gladujoči Rusiji, skrb za ruske emigrante — dokazuje, da v latinski cerkvi vse do danes živi duh sv. Frančiška in čaka na ugoden trenotek, ko vzplapa v svetlih plamenih usmiljenja in bratske ljubezni. Ko bi te ne bilo, bi se rimska cerkev gotovo ne trudila za zedinjenje, bi ne kazala toliko nesebične požrtvovalnosti za reševanje duš med ločenimi kristjani. Ta način delovanja ima težkoče v tem, da orientalcem sicer vzbuja spoštovanje do katoličanov, a jim ne pove ničesar o prihodnjih oblikah edinstva in mu manjka določnost in včasih celo stvarna podlaga. Enostranska ljubezen ne more izpolniti svoje naloge. Zato kljub vsemu priznanju sodobnega irenizma kot nujnega sestavnega dela zedinjevalne akcije ne smemo njegovega pomena neupravičeno pretiravati.

Možna pa je še tretja pot, ki obe pravkar omenjeni združuje in izpopolnjuje irenizmu in znanstvenemu raziskavanju manjkajoči element. Znanstveno raziskavanje se ukvarja s preteklostjo, propoved ljubezni in sprave pa je do neke stopnje pesem bodočnosti — ali pa ni pri tem zanemarjena sedanost? Z vestno analizo zgodovinskih dejstev lahko prepričaš nasprotnika, da današnje katoličanstvo predstavlja izvoljeno božjo cerkev, ker nadaljuje apostolske tradicije. Tudi obratno postopanje bo prav tako uspešno in pravilno; namreč: vzhodnika moreš seznaniti z obliko sodobnega katoličanstva, ki je čisto edinstven pojav, pokazati mu moreš številne zglede svetosti in čudežev ter ga tako prepričati, da je katoliška cerkev edina resnična nevesta Kristusova in to ne le sedaj, marveč vedno, ker bi je Gospod sicer ne odlikoval s tolikimi dokazi naklonjenosti in ljubezni.

Taka metoda ima odliko, da združuje v sebi druge metode in nudi opazovavcu istočasno priliko, da pogleda v častljivo preteklost, sijajno sedanost in veličastno bodočnost katoličanstva. Ne dá se tajiti, da je pravoslavnemu vzhodu katoličanstvo tuje in življenje latinske cerkve nejasno. Med pravoslavnimi so bile vedno razširjene napačne predstave: tako so n. pr. mislili, da bo postavitev dogme o papeževi nezmotljivosti oviralo verski razmah v katoliški cerkvi in morda v doglednem času povzročilo njeno razcepitev. Šele zadnji

čas, ko je nenadna rešitev rimskega vprašanja pokazala enotnost in moč katoličanstva, začenjajo tudi na vzhodu razumevati, da je prav ta dogma obvarovala latinsko cerkev pred zmago cezaropapizma, da je versko življenje vsega krščanskega sveta le še okrepila in rešila. Evharistično češčenje, liturgično gibanje, smisel za duhovne vaje, razmah misijonov, karitativna delavnost, katoliška akcija, ideja praznika Kristusa kralja, vse to so učinkovita dejstva, ki pri vzhodniku morejo vzbuditi občudovanje katoličanstva in hrepenenje po zedinjenju. Pravoslavnim moramo pokazati katoličanstvo v vsej njegovi lepoti in tako bo izvršen večji del tega, kar je za uspeh in dovršitev zedinjenja potrebno.

Če je pravoslavni kristjan imel priliko, da se je seznanil z latinsko cerkvijo, potem ga neodoljivo vleče h katoličanstvu. V čem pa tiči ta privlačni in mikavni čar zapadne nabožnosti? Kdor se je v katoličanstvu rodil in je navajen na vzdušje svoje cerkve, ostaja ravnodušen do tega, kar se pravoslavnim zdi najlepša poteza na katoličanstvu. Kot nepristranski opazovavec, ki mu še nič ni postalo vsakdanje, motri pravoslavni kristjan katoličanstvo od zunaj, v slučajnih posameznih potezah čuti veličino celote in v dušo se mu vtisne slika brezprimerne svetišča Kristusove slave.

Najprivlačnejša je ona čudovita, nadčloveška vztrajnost, s katero se latinska cerkev prizadeva, da izpolni in uresniči celotno Kristusovo oporoko. Že ta okoliščina sama prepričuje o pravovernosti katoliške cerkve. Sodobno katoličanstvo je prav tako vredno, da ga proučujemo, kakor katoličanstvo srednjega veka ali pa iz prvih krščanskih stoletij. V njem ni nikakega razpada, marveč je cerkev, ki more porajati vsak trenotek odlične svetnike, proizvajati čudeže — vse to navdaja opazovavca z občudovanjem. Katoličanstvo je stalno napeto pričakovanje Kristusa; božja misel popolnoma prevladuje in nadvladuje vse tradicionalno in privajeno. Različni narodi in plemena so zvezana v skupni veri in občestveno katoliško versko čuvstvanje je glavni temelj njih mišljenja in psihe.

Stremljenje katoliške cerkve po vedno večjem pokristjanjenju življenja ne obstoji le v točnem izpolnjevanju dolžnosti vestnih vernikov, ki si prizadevajo, da nabero kar se da veliko odpustkov. Nasprotno. Vsa svoja dela opravljajo samo v imenu Jezusovem. V ideji pokristjanjenja ni nikakega sledu o drznem stremljenju, da si s slabotno človeško roko ustanove nov zemski raj. Bajka o zemskem raju je že davno premagana — današnji katoličani si prizadevajo, da živelj zla na svetu kolikor mogoče zmanjšajo. Več s človeškimi silami

ni mogoče doseči, pa tudi ta gorečnost in prizadevnost sta nekakšna molitev in čudež, prošnja h Kristusu, da s svojo božjo pomočjo stori to, kar ni v naši moči.

Njim, ki ne poznajo duha zapadne cerkve, se zdi taka vnanja delavnost suha in nepopolna. Katoličanstvo ni zgolj kontemplativno, marveč tudi delavno in ga je torej treba dobro poznati, da bi mogli razumeti, da se v njegovem neutrudljivem snovanju skriva mnogo pravega mističnega čuvstvanja, tako da bi pravoslavni svet strmel, če bi mogel presoditi to duhovno bogastvo.

Pokristjanjenje življenja je le prva stopnja, ki ji bodo sledile še druge. Delo laiškega apostolata je predvsem delo za dušo svojega bližnjega in svojo lastno. Nemogoče je ves svet popolnoma preoblikovati po krščanskih vzorih. Mi pa moramo svoje duše skrbno očistiti, da jih usposobimo za sprejem onega čudeža, ki nam ga bo naklonil Odrešenik. Pokristjanjenje sveta je nujno potrebna priprava, po kateri pride doba, ko bosta duh in nauk cerkve prežela življenje, stanje, ki ga moremo imenovati „pocerkvenjenje“ življenja. K temu vzoru stremi katoličanstvo. „Pokristjanjenje“ je le neko vnanje popboljšanje, „pocerkvenjenje“ pa bistveno zboljšanje in prostovoljno uravnavanje svoje usode po duhu in postavi cerkve. „Pocerkvenjenje“ je mistično stanje, v katerem se naša duša trajno spoji z Jezusom, slično kakor se to godi v sv. obhajilu. Tako katoličanstvo premaguje staro theokratično idejo in jo zamenjuje z novo, globljo in popolnejšo mistiko. Pojem theokracije meri na podaništvo in vladanje. V pojmu „pocerkvenjenja“ pa ni teh elementov, ker je to stanje stapljanja in použivanja v Kristusu. Tu se nam odpira največja skrivnost — pojmovanje cerkve kot mističnega telesa Kristusovega in k temu cilju streme vsa sodobna prizadevanja katoličanstva.

Ko bi mogli vzhodnikom ta cilj pokazati in jim razložiti mistično čuvstvanje cerkve, bi to pomenilo neizmeren preobrat v njih mišljenju, uničenje starih predsodkov in ustvaritev novega pravilnejšega pojmovanja o delu za cerkveno zedinjenje. Današnje katoličanstvo vsebuje toliko božje lepote in resničnosti, da ni potrebno nič drugega, kakor da to vzhodnikom pokažemo. Že sama notranja sila te očarujoče resnice jih bo prepričala.

Dr. Valerij Vilinskij, Brno.¹

¹ Pisatelj je pravoslaven Rus, ki je sredi med nami vzljubil katoličanstvo in gori v eni sami želji, da se čim prej zedinimo vsi v pravi Kristusovi cerkvi. Tej vzvišeni ideji velja vse njegovo delo. „Spisi dr. V. V. spadajo med najvažnejše verske in bogoslovne spise naše dobe.“ (Dr. Grivec). Več o njem glej v „Kraljestvu božjem“ III., 8 in IV., 1. Akademske studije je dovršil v Pragi kot član onega ruskega krščanskega dijaškega gibanja, ki je sorodno našemu mladinskemu pokretu („križarstvu“) in ki išče stikov s katoliškimi akademiki.

Poznavanje vzhoda

Vprašanje končnega združenja pravoslavne cerkve s katoliško ni samo verskega, marveč tudi velikega kulturnega pomena. Glavne težave ne leže na dogmatičnem in cerkvenopravnem polju, marveč v kulturno psihološki sferi.

Naš namen je premaganje težav po kulturnem zbližanju. Mi naj se ne bližamo vzhodu le kot katoliki, marveč kot zapadnjaki, kot nosivci na zapadu zaokrožene in utemeljene kulturne dejavnosti, ki bomo ob njej doživeli na vzhodu veselo presenečenje. Na konkreten naraven način bomo začutili danes nepojmljivo svobodo in možnost človeškega duha: oblikovni princip univerzalnosti in vsebinski princip totalitete človeškega duha. Ta svobodna in široko-grudna pot nas bo peljala med drugim tudi do spoznanja resničnega obraza vzhodnega človeka in njegovega duha.

Pri tem ne gre toliko za posnemanje tistih potez in lastnosti, ki jih razvija vzhod v večji in globlji meri od zapada. Gre le za enotno odkritje vseh posebnosti. Tako odkritje naj nam bo v prvi vrsti proživec za lastno presunjenost. S tem poudarjamo princip samodovoljnosti in zadostne zakopanosti v samem sebi, ki zapadnemu človeku vedno bolj izginja. Razni duhovno mehanični prevzemi in prenosi, porojeni iz kaotične krize človeškega duha še bolj razdvajajo in oddaljujejo od centra. Vzhod nam torej najprej ne nudi materialno duhovnega doprinosa, neobhodnega kot bitno dopolnilo kulturnih ali že individualnih tipov, marveč razumevanje in spoznanje, da je vsak, posebno kulturni tip, v bitnem oziru že zaokrožen, da pa je v nekem drugem oziru res še pomanjkljiv, namreč z ozirom na vesoljnost človeške kulture, ki ji je vsak tip pod vidikom kulturi dosegljive totalitete šele njen sestavni del. V tem smislu so torej vsi kulturni tipi nezaokroženi, ker se radi čim večje duhovne zaokroženosti vesoljne kulture morajo medsebojno šele dopolnjevati in tvoriti enoto človeške kulture. Ta medsebojna pogojenost človeško kulturo sestavljajočih delov je zasidrana celo v metafiziki in je iz takega dopolnjevanja Solovjev izvajal potrebo cerkvenega zedinjenja.

Da pa do tega spoznanja pridemo, se poskusimo seznaniti vsaj z nekaterimi potezami vzhodnega človeka, ki se v njih javljajo razlike od zapadnega človeka in so obenem dopolnjujoči deli človeške kulture.

1. Vzhodna duševnost. Nepreglednost zemlje, v kateri živi vzhodni človek, mu je odprla in razdrila umetne meje. Širina

duše se veže z dobroto enolično sanjavega, odprtega človeka v panteistično potopljenost življenskega čuvstva. Enoličnost zemlje ga ne zaposluje s kakimi živahnimi projekcijami. Zato je človek prepuščen opazovanju lastnega obraza. Odtod kontemplativnost, ki se včasih potencira v strastno reševanje življenjskih ugank.

Narava neprestano vpliva nanj s snovnostjo. Organski fluid neprestane rasti in neprestanega presnavljanja ga obvladuje, tako da ga vzdržuje vztrajno skoraj na stopnji biološkega otroštva. Ta visoki položaj vzhodne duše je nevaren: deca je nepreračunljiva in podzavestno grozovita.

Stalno nagnjenje do primitivnosti ga je zadržalo od nekih končno dosegljivih meja. Odtod neizbrisen čut za neskončnost. Preračunjeni zagoni do uspehov so mu neznani. Zapadnega mehanskega uspeha ne pozna. To, kar je nam uspeh, je njemu počasna organska rast ali nepričakovano, slučajno presenečenje. To pomanjkanje dejavnostnih dražil je iz naše valovne črte napravilo pri njem ravno črto: pasivnost.

Bližina do narave in njegovo intimno razmerje do nje oživljata pračloveški vzhodni element: tovarištvo. Vez med ljudmi je podzavestno močna. Civilizacija vzhodnega človeka še ni napolnila z relativnim balastom, ki človeka ne odtuja samo od sočloveka, marveč ga celo napolnjuje z oblastno sovražnostjo. Ves vzhod je še podvržen enotnemu življenjskemu ritmu. Ruski narod je ves povezan in zvezan med seboj. In če je bila meja med ljudstvom in plemstvom velika kdaj, ni ta oddelitev kast istovetna s prepadom zapadnega človeškega tujstva. Vzhod ima resnično občestveno zavest.

2. *Vzhodna kultura.* V vseh obrazih vzhodne kulture opazamo najprej resnično dvignjenost njene stavbe iz pristnih in neposrednih temeljev ustvarjajoče narave. Vsaka ideja, ki postane misel, izgubi svojo abstraktnost in dobi živo resničnost. Odtod življenjska vonjivost, sistematska somernost, plastičnost, preglednost, prijemljivost snujočega duha, prepletenost iz centra, celotnost in velika mera konkretnega izkustva. To izkustvo razgrinja nad vsemi deli kulture neko naravno pametnost, ki prehaja v najvišjih delih v človečansko modrost. To je tem laže pri vzhodnem človeku, ki je odprt in dostopen vsem pravilno spoznanim resnicam in jih prevzame osebnostno nase. Modrost kot princip nedolžnega in absolutno nezrušljivega življenskega zaupanja je namreč mogoča le v mistično realni združitvi brezosebne (vrednote, spoznanja) z osebnim življenjem. Kulturni tip vzhodne dejavnosti pa je prav za prav spoj

te naivne modrosti z življenjskim naturalizmom. To ni kaka statična sinteza, marveč neprestano vzpostavljane ravnotežja dveh življenjskih velesil v človeku kot tvorcu kulture. Ta dinamičnost se vrši z nekim erotičnim zagonom, ki iz snovnega materializma akcijsko-reakcijsko išče utešitve. (Marsikak duhovni razplet temelji na biološki reakciji.) Radi te vedne dinamične nasičenosti, ki se jemlje iz zemlje, vzbuja vzhod videz kaosa. Zato je dobro vrednotiti in razumevati vzhod kot kulturni kaleidoskop in se ne postavljati na kako izključno stališče.

Vzhodna kultura ni smotrno tvorna, ne sili v sistematiko in preveliko členovitost, marveč je notranje zakonita, razvita iz podzavestnih svetovnih nazorov. Navidezni kontrasti: tragika = naivnost, oblika = kaos, red = anarhija, ljubezen = sovraštvo itd. so v resnici velik polarno nakazan sestav, ki ga izkustveno označuje osnovno teženje po Dobroti, kakor v zapadni kulturi stremljenje po Resnici. Človečansko bolj privlačuje Dobrota, zato je dobremu zapadnjaku svet Tolstega, Dostojevskega, Ghandija, Tagore bližji od najbližjega evropskega misleca.

5. Vzhodna religioznost je individualna, a ne individualistična kakor naša. Vera vzhoda je elementarna in se celo v krogu razodetja bolj hrani iz naravnih virov, iz pregnetene tradicije in bogastva motivov; tudi ne rabi velikega intelektualnega apologetskega ozadja. Zdi se tudi, da ima vzhodno krščanstvo kljub temu neko pravilno napetost do religioznih form. Oživlja jih ne iz lagodnega nagnjenja do njih (kar je vzhodnemu človeku že po naravi odvratno), marveč do razumljive, skoraj mistično pregnetene vsebine. Vzhodno krščanstvo kljub pasivni potezi razvija višji etos od zapadnega. Čez ves verski zaklad in čez individualne verske procese je razvil mistično naiven sijaj. Sploh je vzhodno krščanstvo kot celota zakoreninjeno v nekem duhovnem tipu, v mističnem izkustvu, v duševnem položaju od Boga in sveta, ki so bistveno različni od zapadno krščanskega duhovnega tipa.

V zvezi z naravo obsega največji obseg: ne samo jaz in moj bližnji sočlovek sva dela božjega veseljstva, marveč vsa narava, živa in mrtva. To je močna zvezanost religiozne duše s kozmom. Solovjev in Dostojevskij sta največja glasnika te zveze. Od časa apostola Pavla ni nikdo tako globoko razumeval skrivnosti zemlje od teh dveh ruskih kristjanov. Ne gre za filozofsko formulacijo te skrivnosti, gre le za občutje čudovite solidarnosti med človekom in

zemljo, ki jo je zapad kljub dobi Frančiška Asiškega izgubil. Usoda človekova in usoda kozmosa sta neločljivi v dobrem in slabem.

Največja verska skrivnost je za vzhodno krščanstvo apokatastazis, vstajenska misel. To je centralna radost razodetja, največje spoznanje: odrešenje. Velika noč je zato centrum bogoslužja. Za vzhodnega kristjana ni odrešenja brez odrešenja narave. Vse je odrešeno: moje telo, moja duša, moja okolica, ves vet.

Vzhodno krščanstvo je slovesno sakralna religija. Živi iz majestetično oblikovanih institucij, močne tradicije, meništva, starčevstva in iz enovito kipovitega duha očakov. Poseduje najčistejše in najgloblje izkustvo mirnega notranjega življenja, a živi radi pasivnosti v vedni nevarnosti zunanje podjarmljenosti. Vzhodni svetniki naj predstavljajo inkarnacijo Sv. Duha, med tem ko zapadni „Hoje za Kristusom“.

Miselnost vzhodne teologije in verske filozofije se naslanja na Platona. Obsega centralno idejo božje Modrosti, ki jo je izoblikoval najbolj Solovjev. Zelo razširjena iz vzhodnemu krščanstvu lastna je koncepcija božjega človečanstva in mistična koncepcija svete cerkve po svetem Pavlu.

Za vzhodni problem se dvigne največ tisti, ki se sam močno religiozno dvigne. To je javljanje velike kavzalnosti: religiozno delo je kulturno delo, religioznost se v kulturi javlja velikopotezno, temeljno intuitivno; religioznost najbolj pomaga pri enotenju in zaokrožanju človeške kulture. Ni brez smisla dejavnost velikih tvorcev religiozne kulture (recimo Avgušтина): „En Bog, ena cerkev, ena država.“ Prva zgornja trditev je morda tudi odgovor na drugo vprašanje: zakaj je tako malo mladih ljudi med nami vnetih za vzhod?

Mi Slovenci pa se ne bližamo vzhodu le kot katoliki in zapadnjaki, marveč tudi kot Slovenci. Bližanje ostalih neslovanskih zapadnjakov naj se vrši potom nas in skoz našo duhovno prizmo. Delo zbližanja moremo vršiti kot Slovenci v dveh smereh: prvič v gojitvi in krepitevi močnega slovenskega katoličanstva (tukaj bo stal v indirektni službi dopolnjevanja kulture in s tem v službi vzhoda ves narod), drugič v posebni kulturni pripravljenosti slovenske inteligence (tukaj bo stala v direktni službi vzhoda le izvestno izbrana elita). Direktno delo bo torej vršil le majhen, inteligenten, delaven krog; z znanjem jezikov, zgodovine, psihologije; s filozofsko in teološko naobrazbo bo razumeval, spoznaval in utiral pot totalitetnemu in univerzalnemu gledanju človeštva in njegove kulture.

Šele tedaj, ko bo kulturno zbližanje in medsebojno uravnanje doseglo pravilen in ploden stadij, bo lahko nastopilo tudi cerkveno zedinjenje.

Edvard Kocbek.

Slovenska inteligenca in ciril-metodijska ideja

Inteligenca pripada važna, pogosto naravnost usodna uloga v življenju in usodah narodov, pa tudi celega človeštva. Inteligenca je namreč misleči, življenje nepreglednih množic usmerjajoči del družbe, njen mozeg, njen kompas. Predvsem je jasno, da ne sme iti slepo svoje poti skozi življenje ter se mora neprestano orientirati, uravnavati svojo smer po potrebah in po smotrih. Njen kompas je njen svetovni nazor. V njem je zasidrano vse njeno delovanje, iz njega vre sok njegovih sadov. Zato je osnovno važno, odkod kaka inteligenčna skupina črpa svoje idejne sokove. Vse panoge znanosti in izkustev ji nudijo neprestano gradiva za izboljšanje njenih sredstev. Ker pa celota znanstva in izkustva vre iz globljih nedosežnih virov, je osnovno pomembno, ali so to otrovani studenci ali vrelci žive zdrave vode.

Inteligenca si mora biti torej predvsem svesta svoje velike moralne odgovornosti in usodne resnosti svoje eksistence. Vsak trenotek se mora zavedati svojega poslanstva in vztrajno zasledovati svoj cilj. Inteligenca skupine, kakor smo n. pr. mi Slovenci, bi morala z vso instinktivno silo svoje duševnosti stremeti za tem, da si pojasni posebno nalogo slovenstva v svetu in v harmoniji vsega človeštva. Po tej nalogi bi morala uravnavati svoje cilje in sredstva za njih doseg. Pozabiti pa ne smemo pri tem, da živimo v konkretnih položajih, ki se dajo mehanično točno opredeliti in da se imajo tudi ideologije dob in narodov v danih položajih prilagajati tem položajem, iskati oblik, ki so v danem položaju najuspešnejše. V dvoje osnovnih carstev posega človeško žitje in bitje in napram obema nam je potrebna določna orientacija: v nebeško carstvo versko etičnega sveta in v zemeljsko carstvo naših družabnih razmer v najširšem smislu te besede v življenju.

Enostranost v teh razmerjih nikdar ni dobra; vzdržati ravnovesje med interesi obeh, je ena najvažnejših moralnih dolžnosti večnega poklica vsake inteligence. Kadar se ta razmerja kakorkoli mo-

tijo, nastanejo potresljaji, ki niso ugodni za družabno skupino, ki jo zadenejo.

Slovenska inteligenca kot posebno slovenska in širje kot slovanska inteligenca stoji napram tem osnovnim pólom življenjskih razmerij v sledečem položaju:

V razmerju do zemeljskega carstva se slovenstvo že več ko sto let konsekvetno razvija v smeri slovanske politične in duhovne osamosvojitve. Najkonkretnější in najodločilnejši činitelj v tej smeri je ustanovitev samostojne jugoslovanske države, v kateri se sedanja slovenska generacija prva oblikuje v svoje državnosti zavedno in po nji samozavestno snujočo skupino. Konkretna medсловanska interesna razmerja, za katera je dajala do ustanovitve te države podlago pripadnost avstro-ogrski monarhiji, so prenehala in so stopila prva leta po vojni v občutno krizo. Problemi izvirajoči iz medsebojnega razmerja plemen, ki so stvorila to državo, je za enkrat prevladalo nad vsemi drugimi oziri idealnega medсловanstva in deloma še danes trpimo vsled posledic tega stanja ter se še počasi začinjamo postavljati v novo razmerje tudi do drugih slovanskih narodov. Zaveš, da je to potrebno, pa je ostala ves čas živa, in ta razmerja dobivajo vedno konkretnejše oblike.

V razmerju do nebeškega carstva je slovenstvo prav močno izraženo v svoji pripadnosti h katoliški cerkvi, posebno ker je v zadnjem stoletju skoro neprestano tvorilo v tem okviru prav aktivno skupino in je katoliška zaveš v treh poreformacijskih stoletjih globoko prekrvasila vse slovensko žitje in bitje. Kot katoličani pa imamo Slovenci tudi med Slovani kot takimi, torej v okviru zemeljskega carstva poseben položaj in se ravno pri nas čuti izredno močna potreba jasnega razmerja do medсловanskih vprašanj. Slovanstvo razpada namreč po svojem razmerju napram nebeškemu carstvu v dve veliki skupini, katoliško in pravoslavno in bi ta delitev v danem položaju lahko postala usodna posebno tudi za vse temelje slovanskega zemeljskega carstva. Trdna orientacija in pojasnitev konkretnih nalog in ciljev v razmerju do nebeškega carstva je torej za nas kot Slovane še prav posebne in naravnost osnovne važnosti. Predvsem moramo imeti pred očmi položaj nebeškega carstva, v splošnem naj si bo že te ali one konfesije — in tu zadenemo takoj na žalostno dejstvo, da je nebeško carstvo med Slovani v splošnem povsod v defenzivi in da tudi v katoliških deželah ni tistega delavnega duha, ki ga tako pogosto opažamo porajajočega se tu in tam drugod na svetu. Ima pa ta položaj deloma tudi svoje dobre strani in bo rodil

mogoče ravno vsled splošne defenzivne pozicije na vseh verskih bojiščih, v slovanstvu mogoče celo v doglednem času pozitivne sardove. Prezreti ne smemo psihološkega dejstva, da prav skupne nevarnosti ustvarjajo skupne interese tam, kjer jih navidezno ni ali kjer se nam zde težko ustvarljive. Ogroženi položaj pravoslavja v največji pravoslavni slovanski državi, v Rusiji, in nepovoljni položaj pravoslavja kot življenskega činitelja v drugih važnih pravoslavni državah, v Bolgariji in v Jugoslaviji namreč z nujno silo obrača poprej po predsodkih zaslepljene poglede na skupne interese vseh krščanskih cerkvâ, posebno pa s tisto, s katero se pravoslavje ne-prestano stika v konkretnem življenju v svojih državah in tudi v idealnem kraljestvu vseslovanskih interesov, s katoliško. Pa tudi katolištvo, ki so mu v zadnjem desetletju stopile tu in tam med Slovani resne nevarnosti nasproti, obrne pogosto vsaj tam, kjer so v nevarnosti skupni interesi obrambe splošno krščanske etike, verske vzgoje in zavarovanja svetosti družinskega življenja, svoje oči k pravoslavni skupini in imamo že konkretna dejstva, ki dokazujejo, da je pri pametnem pojmovanju skupnosti idealov in interesov možno zelo uspešno sodelovanje.

Tu pa smo prišli do točke, ko je treba, da se ozremo po sedanjih ideologijah in izberemo one, ki so zmožne, da nam na tej doslej začrtani poti pomagajo in dajo slovenski inteligenci ono ideološko podlago, ki ji je za uspešno delo neobhodno potrebna.

Vprašanje ni novo in ga ne načenjamo mogoče prvič danes jaz, ampak ga je prvi postavil pred našo zavest ideolog ciril-metodijskega gibanja prof. Fr. Grivec v svojem članku o slovenskem katoličanstvu ter pred kratkim zopet urednik „Križa“, Jakob Šolar, s člankom o našem kulturnem poslanstvu. Oba se skladata v tem, da je ciril-metodijska ideja tista, ki uspešno rešuje vprašanje poslanstva slovenske inteligence in njene kulturne smeri.

Ako se v zvezi s tem ozremo po svetu sodobnih katoliških ideoloških smeri, je ena — katoliška akcija — ki je ne moremo prezreti iz enostavnega razloga, ker je iniciativa zanjo prišla od sv. stolice v Rimu in ker je v par letih, odkar se propagira, dobila res svetovni pomen, četudi je iz njene dosedanje zgodovine jasno, da ji je v konkretni izpeljavi šele treba najti tiste oblike, v katerih bo postala res uspešna in vseobča last. Njena osnovna ideja, da se poglobi versko življenje, da postane aktivnejše in da poleg duhovnika nastopi svojo apostolsko ulogo tudi laik, je gotovo izborna in vsega vpoštevanja vredna.

Nedvomno je v duhu katoliške akcije in tudi najboljši pogoj za njen uspeh, če si posamezne skupine v cerkvi postavijo konkretne naloge, ki jih bodo skušale rešiti v smislu splošnih potreb in intencij cerkve in sicer naloge, ki so za dotične skupine čim bolj realne, čim lažje ustvarljive in ki čim globlje posegajo v njeno vsakdanje življenje. Slovani potrebujemo takega spoznanja neposrednega cilja svoje katoliške akcije, ki nam bo kot Slovanom čim več koristil. Ker smo zgoraj videli, kako važno je vprašanje rešitve perečih vprašanj našega nebeškega carstva in sicer da je tako važno, da od njih uspešne rešitve odvisi bržkone tudi bodočnost in obstoj našega zemeljskega carstva, se mora v lastnem interesu oprijeti naša inteligenca tiste ideologije, ki ji daje konsekventno izvedena največ garancij za obstoj zdravega, močnega in moralno samozavestnega slovanstva. Tako se sama po sebi postavlja v ospredje ciril-metodijska ideja. Pričela se je kot bogoslovna akcija za zблиžanje in končno za združitev pravoslavne cerkve s katoliško, po sodobnih svojih ideologijah pa je dobila posebno po vojni ravno pod vplivom zgoraj označenih posebnih razmer drugo praktičnejše, splošnejše lice kot izgrajena miselnost. Ta miselnost združuje in kultivira vse že v preteklosti po medсловanskih tokovih pogosto ugotovljene in propovedovane ideje: idejo medsebojne tolerance, idejo medsebojnega spoznavanja, ki je potrebno pred vsem za to, da se bomo res pravično presojali in ocenjevali in slovesno pokopali predsodke, ki že mnoga sto- in celo že skoro tisočletja glojejo na koreninah slovanske vzajemnosti, idejo skupnih človečanskih interesov in posebno interesov etične vzgoje mas, končno idejo gojitve onih skupnih idealov, ki jih brez škode za svoj duševni mir in svoje konfesionalno dostojanstvo lahko skupno gojimo za etični, kulturni in gospodarski napredek slovanskih narodov. Ako se ta miselnost uveljavi — najprej v katoliškem delu slovanstva, potem pa s toleranco in zgledom vcepljena tudi v pravoslavnem delu, za kar je ravno po vojni toliko prilike — bodo tradicije, ki vzdržujejo teološka nasprotja in jih predstavljajo za popolnoma nepremostljiva, sama po sebi izgubile ta svoj značaj in vkoreninjeni predsodki bodo sami po sebi odpadli pred boljšimi spoznanji iz dejanskega življenja.

V interesu slovanstva in v interesu cerkve, v interesu nebeškega kakor zemeljskega carstva, kateremu pripada, se slovenska inteligenca, če si je res svesta svojega položaja pod zarjo slovanske politične svobode, ne more izogniti osnovnim idejam ciril-metodijske ideologije. Poudarjam ideologije, ker od te so odvisni neposredni praktični interesi. Akademski del tega vprašanja, ki ga že

več desetletij z velikim uspehom zasledujejo slovanski in drugi katoliški in tudi mnogi pravoslavni teologi, pa prepustimo tem, da tudi od svoje strani z znanstveno temeljitostjo izravnaajo pota ciril-metodijskemu slovanskemu katoličanstvu, ki ga želi videti urednik „Križa“ enakopravnega ob strani germanskega in romanskega.

Končajmo naše razmotrivanje z ugotovitvijo, da tako položaj katoličanstva splošno, v katerem se skuša uveljaviti katoliška akcija, kakor posebej položaj katoliškega slovanstva, ki je žal skoro povsod v defenzivnem položaju, kakor še prav posebej neobhodno potrebna nova medсловanska orientacija z nujnostjo realne logike položajev stavita slovenskemu inteligentu nalogo, da se prepoji s ciril-metodij-sko miselnostjo in ji pomore do skorajšnjega splošnega uveljavljenja.

France Stelè.

Ciril-metodijska ideja ter slovansko in zlasti slovensko dijaštvo

V zgodovini slovanstva pomeni svetovna vojna prelom. Zapadni svet, ki je prej podcenjeval Slovane in jih smatral za manj vredne ljudi, se je zavedel važnosti slovanskega sveta. Saj so svetovno vojno odločili Slovani. Zapadni narodi so jih začeli vedno bolj spoznavati. K temu so pripomogla mirovna pogajanja, kjer so se vršile najhujše diplomatske borbe ravno radi Slovanov in za njihovo ozemlje. Množica slovanskih znanstvenikov in publicistov se je vneto udeleževala tega boja; z osebnimi stiki, z brošurami in članki v zapadnoevropskih ter ameriških listih in časopisih je skušala poučiti javnost in odgovorne činitelje o slovanskih narodih, pa tudi o njihovih upravičenih zahtevah. Nastale so nove slovanske države, ki so se spustile v tekmovanje z velikimi kulturnimi državami na vseh poljih človeškega udejstvovanja. Radi tega je začel germanski in romanski svet posvečati vedno večjo pozornost slovanstvu in njegovim gospodarskim, prosvetnim, narodnim, političnim in verskim razmeram. Na vseučiliščih v Nemčiji, Franciji, Angliji, Švici in Ameriki so ustanovili stolice za slavistične znanosti.

Dočim je nastalo v svetu veliko zanimanje za slovanstvo, pa med Slovani samimi ni bilo dovolj smisla za slovansko vzajemnost. Zdelo se je, da povojni čas ni primeren za slovansko orientacijo slovanskih narodov in držav, ki niso mogle takoj najti pravega zunanjepoli-

tičnega pravca. Mirovne pogodbe so izročile znatne dele slovanskega ozemlja tujcem, razen tega pa še razkosale ukrajinski in beloruski narod med Poljake in Ruse ter na ta način še povečale spore med slovanskimi narodi. Ustavni boji v Jugoslaviji in Češkoslovaški, borba ukrajinske in beloruske narodne manjšine proti imperialistični politiki voditeljev poljskega naroda, spor med Čehi in Poljaki radi tešinskega okraja, napeto razmerje med Srbi in Bolgari, ki mu kumujejo Italijani, vse to pač ni moglo razširjati bratstva med slovanskimi narodi.

A tudi sicer je misel slovanske vzajemnosti doživela poraz. Nova državna razdelitev Slovanov je jasno dokazala, kako napačno so prej pojmovali slovansko vzajemnost in da je bilo delo za zmago te misli zgradba na pesku. Rusija, od katere je večina slovanskih narodov pričakovala zaščito in pomoč, je prva omagala in se še sedaj zviija v notranjih krčih. Sovjetska Unija bolj potrebuje v naši dobi prijateljstva ostalih slovanskih držav kot one njenega. Tako je za vedno pokopana taka slovanska vzajemnost, kakor so si jo predstavljali svobodomiselni krogi slovanskih narodov s češkim uglednim politikom dr. Kramařem na čelu, ko bi naj bila Rusija središče vsega slovanstva, vse ostale slovanske države pa samo njen obmejni pas, tesno spojen s središčem.

V imenu takega romantičnega pojmovanja slovanskega vprašanja, ki je preziralo kulturne, verske, gospodarske in politične vrednote vseh ostalih slovanskih narodov razen ruskega in se je opiralo predvsem na čuvstvo sinovske vdanosti do ruskega carizma, se je vodil boj proti katoličanstvu. Zakaj ruski carizem si je ustvaril mogočno zaslombo ravno v pravoslavju in ruska pravoslavna cerkev je bila vzgojiteljica pravoslavne duhovščine ostalih pravoslavnih narodov. Predvojni zidarji slovanske vzajemnosti so zato videli v katoličanstvu veliko oviro svojih prizadevanj.

A sedaj je borba proti katoličanstvu izgubila svojo privlačno silo celo v pravoslavni državi. Razmerje med katoliškimi in pravoslavni slovanskimi verniki je vedno bolj prijateljsko. Odkar je rusko pravoslavje s padom carizma svobodno zadihalo in je boljše-viško preganjanje zbudilo njegove speče sile, ne smatra več katoliške cerkve za svojega sovražnika, ampak za svojega sotrpina. Isto velja za Ukrajince in Beloruse v sovjetski Uniji, Srbi so se v desetletnem skupnem življenju s katoliškimi Hrvati in Slovenci prepričali, da so imeli o katoličanstvu napačne nazore ter da si Slovenci in Hrvati za nobeno ceno ne dajo vzeti svojega katoliškega pre-

pričanja. Srbska pravoslavna cerkev uvideva, da ji je katoliška vzor v delu za versko obnovo. Kak ugled uživa katoliška cerkev v Bolgariji kljub neznatnemu številu vernikov, najlepše dokazujejo prenapolnjene katoliške ljudske in srednje šole. V popolnoma pravoslavne kraje pozivajo pravoslavni verniki sami katoliške redovnike, da osnujejo svoje šole.

V katoliških slovanskih narodih tudi ni nikakih znamenj za propadanje verske misli. Nasprotno, nastopa doba katoliške renesance. Prepričani slovanski katoličani, zlasti mlajše pokolenje, se zavedajo, da morejo edino s pomočjo cerkve najbolj koristiti tudi svojemu narodu in državi. Brez prijateljskega razmerja do katoličanstva je zato nemogoča slovanska vzajemnost že v sedanjosti, a še bolj v bodočnosti.

Toda pojemanje slovanske misli je bilo samo začasno, ali pravzaprav samo zbiranje sil za nov razcvet. Krvna in jezikovna sorodnost je med Slovani tako velika, da se ne da primerjati z Romani ali Germani. Kljub temu, da v svetu vladata praktični razum in račun, se vendar ta sorodnost Slovanov tako mogočno javlja, zlasti v modernem življenju, ko se vedno bolj spoznavajo, da misel slovanske vzajemnosti vedno bolj osvaja srca. Življenje samo je mesto predvojnega pojmovanja rodilo novo, ki se je oprostilo večine prejšnjih zablod in računa z realnostjo. Pojavilo se je najprej na Češkem. Ogroženi tudi v svoji novi državi od Nemcev in Madžarov, so začeli iskati zaslombe v svojih slovanskih bratih. Začele so presti gospodarske, politične in kulturne vezi z ostalimi slovanskimi narodi. Poljaki so kmalu spoznali, da bi zmaga slovanske misli dala njihovi državi mnogo novih, svežih in zdravih življenjskih sokov, ki bi ji mogli biti samo v korist. Tako so začele nastajati razne kulturne in gospodarske zveze, ki so raztegnile svoje področje na vse slovansko ozemlje izven sovjetske Unije in blagodejno vplivajo tudi na politične zveze med slovanskimi narodi ter državami. Zgodovinski razvoj sam je že rešil politično stran slovanskega vprašanja. Ni tu več težnje stvariti stomilijonski slovanski imperij, ki bi segal od Soče in Triglava do kitajskih mej ter od Jadranskega, Egejskega in Črnega morja do bregov Baltskega in Severnega ledenega morja. Po tem novem pojmovanju ne more biti več in manj vrednih držav. Nobena država ne more biti edina garancija obstoja druge slovanske države, ker bi to pomenilo nadrejenost ene in podrejenost druge, kar je nepripustno v modernem mednarodnem življenju. Najboljše zagotovilo eksistence vseh slovanskih držav je njihovo medsebojno

prijateljstvo in skladnost njihovih interesov. Napeto razmerje med nekaterimi slovanskimi narodi ni nepremostljiva ovira. Če so se mogli v nekaj letih tako znatno izboljšati odnosi med tako hudimi tisočletnimi sovražniki kakor so Franczoi in Nemci, zakaj se ne bi mogli med sprtimi slovanskimi brati, kjer že obstaja mnogo, kar jih druži.

Rešitve slovanskega problema pa seveda ne bo prinesla politika, zlasti ne strankarska. Politika more dati zgradbi slovanske vzajemnosti samo streho, a to šele tedaj, ko bo že skoraj gotova. Politika je preveč nestalna in odvisna od vsakdanjih sprememb, da bi bilo mogoče zidati na njo kaj trajnega. Prosveta, etika in cerkev so tisti Aleksander Veliki, ki bo razvozljajal gordijski vozlov slovanske vzajemnosti.

Nujno potrebno je, da Slovani čim bolj spoznavamo svoje kulturne vrednote. Zakaj med nami je toliko skupnega, da kak veliki pokret ali kaka nova kulturna vrednota enega naroda skoraj vedno uspeva tudi v drugem narodu in obogati tudi njega. Res je, da n. pr. slovenska kultura ni samo odliček češke ali poljske kulture, vendar pa sestavljajo vse slovanske kulture mozaik, kjer se medsebojno dopolnjujejo. Zato ne smemo dopustiti propadanja kulture niti svojega niti katerega drugega slovanskega naroda. Razvijati je treba svojo kulturo, a v potrebi sejati tudi pri ostalih slovanskih narodih. Svoje kulturne potrebe bomo najbolje spoznali v primeri s kulturnim razvojem ostalih slovanskih narodov. Tako primerjanje nas bo poučilo, da hočemo včasih popolnoma napačno presaditi na svoja tla kako kulturno vrednoto zapada, če sploh more uspevati na naši zemlji. Spoznavanje slovanskega sveta seveda predpostavlja poznavanje zgodovine in književnosti. Kar je bilo namreč včeraj sedanost, je danes preteklost in torej spada v zgodovino. Nešteto pojavov črpa svoje življenjske soke v preteklosti. Še bolj kakor v zapadnem svetu nam odkriva narodna in umetna poezija slovanskih narodov njihove duše. Znanje jezika je pa tisti ključ, ki šele odpre vrata do razumevanja kulturnega življenja kakega naroda.

Medsebojno spoznavanje rodi ljubezen in omili medsebojno sovraštvo. Slovanski etos je že dobil močne korenine. Čim bolj se bo uveljavil v slovanskem svetu ta slovanski etos, ki smatra vse slovanske narode za člane ene družine, mnogo bližje od ostalih narodov, tem bolj bodo morali z njim računati tudi diplomati in tem hitreje se bo uresničila slovanska vzajemnost.

Za zблиžanje in prijateljstvo slovanskih narodov je izredno važna uloga katoliške cerkve. Katoliška cerkev je nadnarodna in se zato ne more dati vpreči v službo narodnega imperializma. Na drugi strani pa je katoliška cerkev dovolj širokogrudna, da more katoličanstvo v vsakem narodu dobiti svoje posebne narodne osobine, ki ga še bolj zvežejo z narodno dušo. Slovensko katoličanstvo n. pr. ni samo v korist slovenskega naroda; svojevrstno uveljavljanje slovenstva v katoliški cerkvi bi oplajalo celotno katoliško cerkev. Katoliška cerkev je bojevita samo v borbi z grehom in stori vse, kar je v njeni moči, da bi spravila in sprijateljila sprte narode. Posebno v dobi zadnjih papežev si prizadeva ustvariti most do pravoslavja. To prizadevanje je neizmerno važno za ustvarjenje prave slovanske vzajemnosti, ki je nemogoča brez cerkvenega zedinjenja. Slovanski narodi se tako izživljajo v katoliški, oziroma pravoslavni cerkvi, da bi ostali razdeljeni na dva tabora, čeravno bi bili dani vsi ostali pogoji slovanske vzajemnosti. Cerkveno zedinjenje vseh Slovanov v eni sami, pravi Kristusovi cerkvi je zadnja stopnja slovanske vzajemnosti. Kakor prav pojmovano delo za slovansko vzajemnost vodi k cerkvenemu zedinjenju, tako vse delo za cerkveno zedinjenje služi uresničenju slovanske vzajemnosti. Ker delo za cerkveno zedinjenje noče uničiti verskih tradicij posameznih slovanskih narodov, ampak jih požlahtnjuje in postavlja cerkvenoslovanski jezik ter vzhodnoslovanski cerkveni obred na tisto mesto, ki jima gre, ne more nošen slovanski narod v cerkvenem zedinjenju ničesar izgubiti, ampak le pridobiti. Ustvarilo bi tudi v verskem oziru tisti mozaik, kjer bi bil vsak narod s svojo svojevrstnostjo sestavni del harmonične celote in od nje dobival sijaj, obenem pa bi bil najlepši okras katoliške cerkve.

Česar stari ali povprečni možgani niso mogli spoznati, je razumela v svojem zdravem instinktu mladina. Začutila je utripanje nove dobe. Zavedala se je, da je napočil čas, ko se more in mora slovanstvo lotiti največjega svojega problema, od čigar rešitve je odvisna bodočnost vseh slovanskih narodov in v veliki meri tudi bodočnost vsega katoličanstva. Mladina si je zastavila vprašanje slovanske vzajemnosti in cerkvenega zedinjenja.

Ni čudno, če se je nove dobe zavedlo najprej jugoslovansko katoliško dijaštvo v Pragi. V njegovem društvu „Krek“ je bil še živ spomin na velikega Evangelista, ki je večkrat opozarjal na potrebo dela za cerkveno zedinjenje. Ta naloga je bila jugoslovanskim katoliškim dijakom v Pragi tem bolj razumljiva, ker so iz daljave videli dogodke v domovini v pravilnejši perspektivi. Verski boji na Če-

škem so jih opozarjali na važnost verskega problema v Jugoslaviji. Tako se je začelo v „Kreku“ gibanje za cerkveno zedinjenje. Prizadevanje „Krekovcev“ pa ni našlo razumevanja v domovini. Dijaštvo v Sloveniji in Hrvatski je bilo še preveč navezano na zastarele predvojne naloge in je še premalo obračunalo z vojno miselnostjo, da bi se moglo posvetiti na videz tako malo rentabilnemu poslu, kakor je delo za cerkveno zedinjenje. Zato na zborovanju ob orlovskem zletu v Mariboru l. 1920. Krekovci niso mogli pridobiti katoliškega dijaštva v domovini za svoje načrte, četudi so jih podpirali člani dunajskega „Juga“.

S pomočjo Krekovcev je zrastle kmalu nova velikopotezna organizacija, ki bi naj delovala v ciril-metodijskem duhu. Je to Dijaška ciril-metodijska liga v Pragi, centrala vernih katoliških in pravoslavnih dijakov vseh slovanskih narodov, ki žele delati za cerkveno zedinjenje. Goreč ciril-metodijski delavec, poznejši olomuški nadškof dr. Ciril Stojan ji je vtisnil svoj pečat. Kot poslanec čsl. Ljudske stranke je spaznal v Pragi veliko nevarnost, ki preti delu za cerkveno zedinjenje od protestantsko-masonske YMCA-e. Ta sekta je vrgla mreže na bedno ukrajinsko in rusko dijaštvo v Pragi. Z denarnimi sredstvi, ki ji pritekajo od angleških in ameriških milijonarjev, je sezidala za ruske in ukrajinske emigrante-dijake poseben dom z veliko čitalnico, ceneno dijaško kuhinjo in z društvenimi prostori. V kali je hotela zadušiti tisto teženje po globljem verskem življenju in cerkveni edinosti, ki se je začela javljati med njimi. Po dr. Stojanovi zamisli naj bi Dijaška ciril-metodijska liga zajezila to nevarnost, obenem pa združevala verno katoliško in pravoslavno slovansko dijaštvo v bratski ljubezni, iskala skupne točke, ne načelnjala pa vprašanj, kjer se ločimo. Ustanovljena je bila prej kot tiste organizacije, ki naj bi ji bile podrejene. Čeravno je v zadnjih letih Praga središče dela za slovansko vzajemnost, pa v nasprotju z Moravsko na Češkem med katoličani ni dosti smisla za slovanstvo in za delo cerkvenega zedinjenja. Jasno govori o tem dejstvo, da je Apostolstvo sv. Cirila in Metoda na Moravskem zelo razširjeno v vsaki župniji, v Češki pa ga malo poznajo. Tako Dijaški ciril-metodijski ligi manjkajo predpogoji za večji razmah. Živahnejšega delovanja ne more razviti tudi sedaj ne, odkar se je spremenila v Cirilmetodijsko ligo, hoteč pridobiti v svoj delokrog sploh vse izobraženstvo.

Neodvisno od dr. Stojana in Ciril-metodijske lige se je začelo delati za cerkveno zedinjenje tudi med južnimi Slovani v Belgradu. Že l. 1919. se je osnovalo v Belgradu jugoslovansko katoliško društvo

„Dan“, ki je skušalo v duhu predvojnih katoliških akademskih društev zbirati katoliško misleče dijaštvo. A ravno v Belgradu, kjer si podajata roke katoliški zapad in pravoslavni vzhod, je moralo katoliško dijaštvo slišati klic nove dobe in se posvetiti delu zedinjenja. Zato „Dan“ ni mogel zadoščati. Pod vplivom prelata dr. Grivca se je l. 1922. mesto „Dneva“ osnovalo novo društvo, ki je jasno povedalo svoj program že v imenu. To jugoslovensko katoliško akademično društvo sv. Cirila in Metoda je tudi v 3. točki svojih pravil naglasilo, da je njegov namen delati za cerkveno zedinjenje. Živahno je društvo delovalo v tem smislu, ko ga je vodil krog okoli Pavla Šumana. Ta krog je skušal na raznih sestankih in zborovanjih v katoliškem ozadju zanesti ciril-metodijsko idejo med ostalo slovensko in hrvatsko katoliško dijaštvo, a tudi med srbskim pravoslavnim dijaštvom je zastavil plug v tem smislu. Kakor v Pragi, se je spoznalo kmalu tudi v Belgradu, kako težko je delovati za cerkveno zedinjenje, kjer je versko življenje komaj v povojih in ni razumevanja za tako veliko in perečo nalogo.

Mladinsko gibanje je privedlo slovensko katoliško dijaštvo k delu za cerkveno zedinjenje. Obenem pa se je pojavilo novo žarišče ciril-metodijskega pokreta tam, kjer ga ni nikdo niti najmanj pričakoval, med poljskim dijaštvom. Kako mogočna je ciril-metodijska ideja cerkvenega zedinjenja, dokazuje dejstvo, da se je v njenem imenu sprijateljilo katoliško dijaštvo dveh cela stoletja sprtih narodov: poljskega in ukrajinskega. Tudi med beloruskim katoliškim dijaštvom, ki se začinja organizirati, dobiva ideja cerkvenega zedinjenja odziv. Med maloštevilnimi bolgarskimi katoliškimi dijaki, zlasti vzhodnoslovenskega obreda, je pa ciril-metodijska ideja gonilna sila, četudi se o tem malo ve in piše.

Ti ognji prave slovanske vzajemnosti in ciril-metodijske misli so dovolj, da ogrejejo bodoče slovanske pokolenje za najvažnejši problem vseh slovanskih narodov. Za majhne slovanske narode, zlasti za slovenski narod je delo za cerkveno zedinjenje življenjsko važno. Edino v delu za nadaljevanje od sv. bratov pričete naloge je mogoče dati katoličanstvu v slovenskem narodu slovenski pečat in uresničiti slovensko katoličanstvo. Tako delo bo šele omogočilo in ustvarilo tiste predpogoje, ko se bodo lahko uveljavile vse sile slovenskega naroda na verskem, prosvetnem in gospodarskem polju. V ciril-metodijskem delovanju bodo našli obmejni in od slovenskega narodnega telesa odtrgani Slovenci tisti rešilni čoln, ki jim ne bo pustil utoniti v verski brezbriznosti in narodnem odpadništvu. Vsak resen delavec

za cerkveno zedinjenje mora svetiti z lastnim zgledom. Ciril-metodijsko delovanje je zato mogočen nagib za versko obnovo in v zvezi s katoliško akcijo.

Morda se slovenski narod ne more nikjer tako uspešno uveljaviti kakor ravno v ciril-metodijskem delovanju. Prejšnji širitelji Slomškovega duha slovanske vzajemnosti in verske edinosti, zlasti pa ljubljansko Apostolstvo sv. Cirila in Metoda so že zorali ledino in dali pokretu tudi potrebne znanstvene temelje. Kakor noben drugi slovanski narod, je slovenski v tem zavidljivem položaju, da ni imel in nima spora z nobenim slovanskim narodom, in zato tem laže igra ulogo posrednika. Slovenci se zelo lahko nauče tujih jezikov in vžive v tujo miselnost. O vsiljevanju latinskega obreda in o podcenjevanju vzhodnoslovanskega ne more biti pri Slovencih niti govora. Še manj bi mogel kdo Slovence sumiti, da bi jim bilo delo za cerkveno zedinjenje sredstvo za narodni imperializem. Kako naj bo pa eden izmed najmanjših slovanskih narodov drugim nevaren?

Vsi ti razlogi za uspešno delovanje naravnost silijo k ciril-metodijskemu delovanju slovensko dijaštvo. V ta namen naj se v Ljubljani osnuje ciril-metodijska centrala, ki bo v sporazumu in s pomočjo ljubljanskega Apostolstva sv. Cirila in Metoda vodila in osnavljala dijaške ciril-metodijske krožke. Pogrešno bi bilo omejiti delovanje samo na dijake. Delokrog naj se raztegne tudi na vso slovensko izobraženstvo dobre volje. Ciril-metodijsko delovanje zahteva toliko dolgotrajne priprave, da bi morali biti člani centrale vedno tudi sposobni izobraženci izven dijaških vrst, ki bi ji dajali tudi potrebno kontinuiteto. Ljubljanska ciril-metodijska centrala naj bi stala v zvezi z bratskimi slovanskimi organizacijami, ki imajo isti cilj, seznanjala naj bi nas z najvažnejšimi knjigami in časopisi za studij ciril-metodijskega vprašanja. K praktičnemu delu naj bi pristopila s kongresom vseh slovanskih ciril-metodijskih delavcev iz vrst dijaštva in tudi ostalega svetnega izobraženstva. Ta kongres naj bi se vršil čim prej v Ljubljani in naj bi bil združen s slovesno službo božjo v vzhodnoslovanskem obredu.

Letošnji tečaj na št. Joštu je priča, da ima slovensko dijaštvo dovolj smisla za najnujnejši in najbolj pereči problem slovenskega naroda. Preveč pa ima železa v svoji krvi in pretrdno zaupa v Boga, da bi moglo radi težav omagati v začetem delu.

Jan Šedivý.

Iz božjih virov

Težko se včasih v vrvenju in enakomernosti dni zavemo svojih nevsakdanjih nalog. Še naši govori in pogovori marsikdaj ne sežejo tako globoko, da bi mogli vsi začutiti težo svojega poslanstva in jo potem nositi preko vseh ovir.

Zato bi rad poudaril pomembnost tegale trenutka: v tihem zavetju cerkve smo se zbrali pred svetim Rešnjim Telesom k obljudi, da hočemo oditi na apostolsko pot, in tudi k prošnji, da bi dal Gospod svoji Cerkvi darove miru in edinosti, ki jih mistično oznanjajo podobe, pod katerimi se skriva. V tem novem svetu, ki nas je objel, dobiva vsaka naša beseda in misel in vsak naš sklep prenovljeno lepoto in moč.

Najlepše je, da nas oživlja sredi mesta in hrupa zmagujoča resničnost, realnost velike Cerkve. A pogosto si bomo morali še poiskati skritega kotička blizu Boga, da nas bo ta realnost čisto prevzela. Tako zelo, da ne bomo več v tej zavesti občestva mogli moliti drugače kakor z željo, da bi sklenili še bratove roke, kakor bi sklepali svoje. Tako zelo, da bomo še sredi vrvenja zvesto ogovarjali in klicali svojo Cerkev: „Katoliška Cerkev, ti božji angel, ti Rafael, ki nas spremljaš na našem potovanju, o, da bi našla vedno moč, tako silno razpeti svoje peruti, da bi nastal vihar, ki bi odnesel ves prah stoletij!“ (P. Lippert.)

Potem nam ne bo več težko obljuditi Bogu, da hočemo postati apostoli cerkvene edinosti. Vsaka obljudba je sicer nekaj velikega: prevzame nas obljudba ljubezni ob slovesu od očeta in matere, globoko nas zajame obljudba zvestobe prijatelju, premaga nas obljudba pokorščine škofu, predstojniku. Tako mora biti tudi obljudba apostolov polna velike ljubezni in zvestobe. Saj če je drugače zvestoba lažja, ko vendar navadno izpolnuje praznino, ki jo je izkopala ločitev davni ljubezni, je apostolom tem težja, čim dlje morajo včasih hraniti le majhen košček nanovo pridobljenega. In če marsikdaj z majhno ljubeznijo zmoremo vse druge poti, te poti, ki nas vodi k bratom, ki so se ločili od nas, ne bomo nikdar.

A vedno, kadar se iz dnevnega hrupa umaknemo v božje zavetje, začutimo, kako zelo nam je potreba še vere in zaupanja za apostolsko poslanstvo. Kako še nam večkrat manjka žive zavesti, da smo udje Cerkve, ki je mistično Jezusovo telo, kako še nam manjka v tej zavesti medsebojne ljubezni, dela in pomoči. Skoro se nam včasih zazdi, kot bi le v prešernosti hoteli dajati drugim nekaj, v čemer

smo sami obubožali. Vendar ta misel nas ne sme odvrniti od poti. Ali se ni že marsikakemu revežu zjasnil obraz, ko je dajal še ubožnejšemu; ali se ni že marsikdo vzravnal, ko je, že sam omahujoč, pomagal padlemu?

Bratje, bomo zvesti? Če so se tudi vam že zasolzile oči, ko ste brali o silni verski nepremagljivosti, ki je zakoprnela iz duše ruskega starca — takrat, ko je neki brezbožnik v najhujšem zasmehu ovrgel vso sveto vero — v onem klicu: „Kristus je vstal“ in je z njim zakoprnela iz tisoč src vseh poslušalcev; če ste že kdaj slišali čudovito legendo, kako so v zadnjih letih hipoma zasijale v zlatu otemnele kupole nekaterih ruskih cerkva; če vas je že kdaj prevzela in umirala skrivnostna milina in ljubezen vzhodnih ikon Bogorodice — potem vem, da boste ostali zvesti apostoli.

Na poti pa nas bo varovala in vodila Marija. Poznal sem mater, ki je v trdih časih svetovne vojne dajala kruha več ruskim beguncem, ki so prihajali iz silne lakote prosit dan za dnem, čeprav ga je včasih imela komaj za dom. In nekega dne je prinesel eden od njih kakor v imenu vseh oni dobri materi majhno Marijino podobico in preden jo je dal, jo je še enkrat poljubil kakor za slovo. Žena ni vedela, čemu jo prinaša. Šele potem je razumela, ko jih je zopet pričakovala dan za dnem, a jih ni pričakala nikdar več. Z Marijo so se prišli poslavljat, z Marijo so se prišli zahvaljevat; ali niso tako najgloblje razodeli svoje duše, svojo ljubezen in hvaležnost? Že ta majhen dogodek mi je v mladih letih utrdil prepričanje, ki se mi vedno bolj utrjuje, da bo prav Marija ona blagoslovljena mati, ki bo bližala, vezala in združila ločene brate.

Kadar pa nam bosta le pretežki pot in obljuba, se bomo vračali k Jezusu v svetem Rešnjem Telesu in ga prosili, da bi nas On sam združil kakor zrna pšeničnih polj z gorá, da bomo en kruh, — in da bi kmalu tudi pri bratih, za katere se trudimo, zagorele pred Njegovimi tabernaklji večne luči. In še eno: Kamor bomo šli in koder bomo hodili, vedno lahko nosimo s seboj mirno zavest, da nas spremljata milost in blagoslov Jezusove molitve, saj je prosil ob slovesu od apostolov svojega Očeta: „Gospod, daj, da bodo vsi eno!“ Amen.

V. Vodušek.

RAZGLED

OB DVAJSETLETNICI APOSTOLSTVA SV. CIRILA IN METODA.

Tiho je šla mimo slovenske javnosti dvajsetletnica ACM, prav tako, kakor je bilo tiho in večkrat prezirano tudi delo ACM. In vendar je bilo to delo tako veliko in važno, da je doseglo priznanje ne samo med katoliškimi Slovani, marveč tudi pri tujih velikih narodih.

Svoje korenine ima ACM v Slomškovi Bratovščini sv. Cirila in Metoda, ustanovljeni l. 1851. Po vzoru Slomškove Bratovščine za zedinjenje ločenih kristjanov in posebno Slovanov se je l. 1891 ustanovilo v olomuški škofiji na Moravskem Apostolstvo sv. Cirila in Metoda pod zavetjem Device Marije s sedežem na Velehradu.

Podlaga za uspešnejše delovanje ACM kakor tudi za širjenje po drugih slovanskih in neslovanskih pokrajinah je bila ustvarjena šele, ko se je delo za zedinjenje poglobilo v znanstveni smeri in ko se je pričela ciril-metodijska ideja pojmovati v globljem verskem smislu.

Pobudo za to je dal članek „Ideja ciril-metodijska“, s katerim se je v časopisu „Museum“ (glasilu čeških bogoslovcev) l. 1904. F. Grivec, tedaj slušatelj bogoslovne fakultete v Innsbrucku, prvič predstavil mednarodni javnosti in že takrat pokazal smer svojega življenjskega dela. Na bogoslovnih shodih na Velehradu se je v tistih časih mnogo govorilo o ciril-metodijski ideji, a umevalo se je pod to idejo v prvi vrsti slovansko bogoslužje. Proti temu pojmovanju poudarja omenjeni članek, da je bila vodilna ideja sv. Cirila in Metoda razširjenje krščanstva med Slovani in zedinjenje vseh Slovanov s katoliško cerkvijo, slovansko bogoslužje pa je bilo samo sredstvo za doseglo višjega apostolskega namena; pisatelj tudi priporoča znanstveno organizacijo katoliških Slovanov za studij vzhodne cerkve; tako šele bodo

Slovani mogli aktivno sodelovati v življenju katoliške cerkve.

Sad tega članka je bil, da je l. 1904 na shodu čeških bogoslovcev na Velehradu nastopil praški kanonik dr. Podlacha, organizator češke bogoslovne znanosti, s konkretnim načrtom za organizacijo bogoslovne znanosti katoliških Slovanov v svrhu študija vzhodne cerkve. Že naslednje leto je po tem načrtu pričel v Pragi izhajati časopis „Slavorum litterae theologicae“, ki je dal zanesljive znanstvene informacije o krščanskem vzhodu. Pri uredništvu je sodeloval dr. F. Grivec. Z njegovim sodelovanjem se je l. 1907 na Velehradu vršil prvi mednarodni znanstveni kongres za proučevanje krščanskega vzhoda. O priliki drugega velehradskega kongresa leta 1909 se je na predlog dr. Grivca ustanovilo znanstveno društvo „Academia Velehradensis“.

Na njegovo pobudo se je l. 1909 v Ljubljani ustanovilo Apostolstvo sv. Cirila in Metoda. Z obširno, znanstveno in nekako programatično razpravo „Vzhodno cerkveno vprašanje“ (v „Voditelju“ 1909, str. 221—260; poseben oddatek Maribor 1909) je pojasnil novo gibanje za cerkveno zedinjenje in dokazal, da predsodki proti temu gibanju niso upravičeni. Na podlagi zgodovinskih dejstev je pokazal, kako je to gibanje utemeljeno in potrebno in kako se bodo katoliški Slovani vprav z delom za cerkveno edinost udejstvovali kot živ ud na organizmu sv. cerkve. Razprava, ki je izšla tudi v češkem in hrvatskem prevodu, je dosegla svoj namen.

Dr. F. Grivec, od prvega početka do danes duša vsega gibanja in vseh dvajset let tako rekoč edini slovenski delavec na tem polju, je s poročili o vzhodni cerkvi v „Voditelju“ in s številnimi članki v „Času“ budil slovensko duhovščino in laično inteligenco, da se je pričela za-

nimati za krščanski vzhod; s primernimi poljudnimi spisi in knjižicami pa je idejo cerkvenega zedinjenja širil med preprostim ljudstvom. Uspeh je bil nepričakovan. Že v l. 1909 se je vpisalo okrog 10.000 udov, l. 1912 je ACM štelo nad 20.000, ob nastopu svetovne vojne pa že okrog 25.000 udov. Pod vplivom ljubljanskega odbora se je ACM l. 1910 vpeljalo v zagrebški nadškofiji in v križevski grško-katoliški škofiji, l. 1911 na otoku Krku in l. 1913 v Splitu.

ACM in njegove ideje so zmagovale posebno pod vplivom navdušenega sodelovanja dr. Kreka in škofa Mahniča. Dr. Krek je l. 1909 iskal stika s češkimi katoliškimi poslanci (dr. C. Stojanom i. dr.), ki so bili na kongresu na Velehradu. Odhajajoč z Velehrada se je na vozu peljal skupno s protojerejem ruskega poslaništva v Berlinu, ireničnim pravoslavnim znanstvenikom Malcevom. Velehradski kongres, še bolj pa stik s pravoslavnim znanstvenikom je odločilno vplival nanj. Duhovščini v selški dolini je ves navdušen pripovedoval o osebnosti Malceva in o svojem razgovoru z njim. Odslej je bil neutrudljiv glasnik c. m. ideje do svoje smrti. Vprav pod Krekovim vplivom so duhovniki ljubljanske škofije po duhovnih vajah l. 1909. naprosili navzočega dr. F. Grivca, da jim pojasni namen ACM in kako bi se moglo uspešno razširiti med ljudstvom. Po teh duhovnih vajah so duhovniki s sveto gorečnostjo ponesli c. m. idejo med ljudstvo.

Še istega leta v jeseni je „Slovenska krščanska socialna zveza“ začela vrsto svojih predavanj s predavanjem o cerkvenem zedinjenju. Predaval je dr. Krek. Pozval je vsa izobraževalna društva, naj prirejajo predavanja o važnosti vzhodnega cerkvenega vprašanja. Nazadnje je toplo priporočil ACM.

L. 1912, ob začetku balkanske vojne, je dr. Krek povabil ljubljansko katoliško inteligenco, posebno akademike, v Ljud-

ski dom na zaupni sestanek. Navdušeno je govoril o začetku nove dobe za Slovane in priporočil, naj vsi študirajo delovanje in letna poročila ACM.

Skof A. Mahnič je l. 1911 prevzel pokroviteljstvo nad delovanjem hrvatskega in slovenskega Apostolstva. Na katoliškem shodu l. 1913 v Ljubljani je hrvatskem odseku povedal, kako je sveti oče (Pij X.) naklonjen delu Apostolstva na Balkanu, toplo priporočal Apostolstvo in predlagal resolucijo: „**Hrvaški in slovenski škofje se naprošajo, naj z dovoljenjem sv. očeta miloščino, ki se je doslej pošiljala inozemskim misijonom, odstopijo Apostolstvu sv. Cirila in Metoda, da jo porabi za balkanske misijone.**“

Svetovna vojna je pretrgala zveze z orientom, ki jih je vodstvo ACM v prvih petih letih napravilo. ACM se je med vojno sicer še ohranilo, vendar je bilo delo za cerkveno zedinjenje močno otežkočeno. Sodelavci ACM na Štajerskem so prišli kot osumljeni pred sodišče (n. pr. župnik Volčič, ga. dr. B. J.). Bilo je treba skrajne opreznosti, da se delovanje ACM sploh ni ustavilo in prepovedalo.

Po svetovni vojni je bila glavna skrb vodstva ACM, da c. m. idejo versko in znanstveno poglobi. L. 1918 je dr. Grivec pod vplivom nove mednarodne in slovanske orientacije izdal „**Pravoslavlje**“ (izšlo tudi v češkem prevodu). Doba od l. 1918 do 1924 je bila posvečena tihemu znanstvenemu delu. Voditelj ACM, dr. Fr. Grivec, je bil l. 1919 imenovan za rednega profesorja vzhodnega bogoslovja na teološki fakulteti v Zagrebu. To mu je dalo povod, da se je še bolj poglobil v znanstveni študij življenja slovanskih apostolov in dobe, v kateri sta živela sveta brata. V prvem letniku „**Bogoslovnega Vestnika**“ (1920/21) je izšla njegova znanstvena razprava „**Pravovernost sv. Cirila in Metoda**“, ki je po svojih novih znanstvenih odkritjih zbudila pozornost inozemstva, teoloških ka-

kor tudi filoloških in zgodovinskih krogov. Kmalu za tem (l. 1921) je izdal kot 3. knjigo Bogoslovne Akademije v Ljubljani „Cerkveno prvenstvo in edinstvo po bizantinskem pojmovanju“ (slovensko-latinska in češko-latinska izdaja), l. 1925 pa v glavni slavistični reviji „Slavia“ (Praha) razpravo „Viri Ciril - Metodove teologije“.

Jeseni l. 1922 je prišel kot ravnatelj na papeški Vzhodni zavod v Rim orientalist P. M. d'Herbigny. Ta odlični znanstvenik in izvrstni poznavalec krščanskega vzhoda je bil slovenskemu ACM od tistega časa do danes najiskrenejši prijatelj. S svojim ugledom in vplivom je mnogo pomagal naši bogoslovni znanosti do internacionalnih zvez. Kot papežev osebni prijatelj in zaupnik v vzhodnih vprašanjih je vodstvu dajal dragocene informacije in vlival pogum, da je moglo v težkih časih vztrajati.

Po l. 1924 je ACM pričelo na zunaj zopet intenzivneje delovati. Tega leta se je na Velehradu vršil mednarodni unionistični kongres, ki sta ga organizirala in zelo spretno vodila P. d'Herbigny in dr. Grivec. Ob tej priliki so zastopniki vseh večjih evropskih narodnosti priznali veliko važnost c. m. ideje, ki jo morajo gojiti tudi neslovanski narodi. S tem se je formalno izvršila internacionalizacija c. m. ideje in c. m. kultura ter internacionalizacija ACM.

Istega leta je izšla Grivčeva knjiga „Cerkev“, v kateri se prvič temeljiteje razpravlja o vzhodnem pojmovanju cerkve in o mističnem telesu Kristusovem. „Kath. Kirchenzeitung“ (Salzburg 1927, pg. 350) piše, da nemška teološka literatura ne premore tvorstne knjige in predlaga, da bi se „Cerkev“ prevedla na nemški jezik in se na nemških bogoslovnih učiliščih uvedla kot učna knjiga. Pater Spačil, profesor na Vzhodnem zavodu v Rimu, pa pravi, da je Grivčeva „Cerkev“

najboljše slovansko delo o tem predmetu zaradi svoje jasnosti in jedrnatosti in posebnega ozira na časovne potrebe pa sploh eno najboljših del, kar so jih katoliški teologi napisali o cerkvi. P. d'Herbigny in P. Spačil sta o knjigi sestavila referat za sv. očeta in štiri dni potem, ko je knjiga izšla, je bila po posredovanju M. d'Herbignya mimo vseh običajnih instanc že v rokah sv. očeta, ki se je osebno zanimal za vsebino in po državnem tajniku Gasparriju poslal avtorju priznalno pismo. To je sploh prva slovenska knjiga, ki je dosegla tako visoko priznanje.

Vodilne ideje ACM so zmagale na celi črti: Rim jih je sprejel v apostolska pisma in okrožnice zadnjih let. Rim sam sodeluje pri kongresih za vzhodno bogoslovje, pošilja na kongrese apostolska pisma, svoje delegate in predavatelje.

L. 1925 je ACM priredilo v Ljubljani nepričakovano uspeši kongres za proučevanje vzhodnega bogoslovja. Mnogi inozemci še zdaj trdijo, da je bil to najbolje organiziran kongres te vrste. Samo na tem kongresu so bili navzoči službeni predstavitelji pravoslavnega bogoslovja, namreč trije profesorji belgrajske pravoslavne fakultete pod vodstvom svojega dekana. Prijateljsko so sodelovali tudi Rusi. Zanimanje za ACM se je zlasti med inteligenco zopet poživilo. Da bi c. m. ideja dobila tudi med ljudstvom trdnjših tal, se je kratko letno poročilo ACM „Kraljestvo božje“, ki je izšlo v letih 1924, 1925 in 1926, pretvorilo v samostojen list „Kraljestvo božje“, ki je kot glasilo ACM in BCM (Bratovščine sv. C. in M.) l. 1927 izhajal kot dvomesečnik, od tedaj naprej pa desetkrat na leto. List je v kratki dobi svojega obstanka dosegel priznanje kot najboljši slovenski nabožni list. Prinaša najboljše informacije o krščanskem vzhodu in gradi podlago za novo smer našega verskega življenja (prim. n. pr. članek „Slovensko katoličanstvo“, 1928, str. 106—9).

Tisočletnico rojstva sv. Cirila (1927) je proslavilo ACM z narodnim romanjem na Velehrad in v Prago. To romanje je pokazalo, kake tesne vezi je spletla med nami in našimi severnimi brati vprav c. m. ideja. Sprejemi in pozdravi na Slovaškem, Moravskem in Češkem, zlasti v Pragi, so bili izredno prisrčni, in to radi tega, ker je naše romanje imelo ciril-metodijski pečat.

Istege leta je ACM izdalo Grivčevo knjigo „Slovanska apostola sv. Cirila in Metoda“. Kritika je soglasno priznala, da je to najboljšo delo o sv. Cirilu in Metodu. Slavist Pastrnek piše v časopisu „Slavia“ (Praha 1927, str. 495), da spada dr. Grivec med strokovnjake, ki si z uspehom prizadevajo v ciril-metodijsko literaturo uvesti nove vidike in nazore, povzete iz temeljitega poznavanja tedanjih struj v grško-bizantinski cerkvi. Prosvetno ministrstvo v Beogradu je knjigo priporočilo vsem šolskim knjižnicam v Jugoslaviji. Izšla je že v češkem in nemškem prevodu, za natisk so pripravljene še poljski, hrvaški in slovaški prevodi. Knjigo je Papež Pij XI. pohvalil v posebnem pismu in ideje te knjige sprejel v apostolsko poslanico jugoslovanskim in češkim škofom dne 15. febr. 1927. Tudi pravoslavni krogi so knjigo simpatično pozdravili.

V okrožnici „Rerum orientium“ (8. sept. 1928) papež Pij XI. z vrhovno avtoriteto vsemu svetu proglašala ideje, ki so z bistvenim sodelovanjem slovenskega ACM dozorele na velehradskih kongresih.

Vodstvo ACM je doseglo, da naše delovanje v pravem krščanskem smislu umevajo in priznavajo tudi pravoslavni Slovani. Uredništvo Narodne enciklopedije je naprosilo prof. Grivca, da je napisal članek o sv. Cirilu in Metodu. V prijateljskih zvezah je vodstvo ACM s pravoslavnimi ruskimi emigranti in z mnogimi odličnimi srbskimi znanstveniki.

Kot neko odlikovanje za naše ACM smemo smatrati, da je bil dr. Fr. Grivec v priznanje njegovih zaslug za c. m. idejo in s tem tudi za katoliško cerkev l. 1925 po ljubljanskem kongresu imenovan za papeškega prelata, za svoje delo na Velehradu in za vzajemnost med katoliškimi Slovani ob svoji petdesetletnici (l. 1928) za konzistorijalnega svetnika v Olomucu, za gojitev slovanske narodne ideje in slavistične znanosti pa letos za dopisnega člana praškega Slovanskega instituta.

Po ideji ciril-metodijski in po ACM se je naš mali narod resnično uveljavil v družini krščanskih narodov in v katoliški cerkvi; saj so ideje našega ACM vplivale na mednarodno bogoslovno znanost ter celo na papeške apostolske poslanice. S svojim delovanjem je naše ACM bistveno pripomoglo k poglobitvi pojma cerkve v duhu Pavlovega pojmovanja mističnega telesa Kristusovega. Tako smo dosegli, da moremo v katoliški cerkvi zares aktivno sodelovati kot živ član sv. cerkve ter graditi slovensko katoličanstvo, ki bo obenem poglobilo versko življenje našega ljudstva ter zagotovilo obstoj slovenskega naroda.

Dr. A. Snój.

ŠT. JOŠT.

Tiho, skoro boječe je pričakoval sv. Jošt 17. julija povabljenih prijateljev ciril-metodijske ideje na sestanek. Brez reklame, tiho in vsak zase smo se odločali za romanje. Ko pa smo na postajici lezli iz vozov, smo se spogledali in razumeli. Bili smo dobre volje kakor prekrasno poletno jutro v gorenjskih hribih in gorah. Na vrhu smo se pregledali in ugotovili, da smo došli domala vsi, ugotovili še več: da smo vsi mladi, sveži, polni načrtov. Kaj čuda, če je očetu sestanka, prelatu dr. Grivcu sijalo z obraza veselo upanje v novo dobo ciril-metodijske ideje, ko je gledal pred sabo tako družbo in nas na zgodovinskih tleh ogovoril:

„Kdor hoče umevati in pospeševati ciril-metodijsko idejo, se mora povzpeti nad bedno vsakdanjost in nad dnevno politiko. Zato smo se zbrali tukaj na zdravem višinskem zraku, posvečenem po verskem idealizmu našega ljudstva, kjer je dr. Krek postavil ognjišče za razumevanje idealizma in požrtvovalnosti. Zbrali smo se, da začnemo novo dobo v zgodovini ciril-metodijske ideje med Slovenci. A zbrali smo se tiho in skromno, ker duh božji veje v tišini in velike stvari zore v ponižnosti.“

Ne bom popisoval podrobno sestanka. Ugotovim naj le par dejstev. Menda še na nobenem sestanku takega značaja nisem tako v živo čutil, kako nas osvaja ideja, kako postajamo ob njej vedno mlajši, kako se nam razklepajo in sprraščajo mlade sile, s katerimi vrtamo v verska in psihološka vprašanja sodobnega človeka. Začutili smo čar živega krščanstva,

ki bi se ob združitvi dveh takih pomembnih polov, kakor sta vzhod in zapad, lahko z novo neugnano silo razživel v silen obnovitven tok in postalo zopet svetovna sila, zopet svetovno odrešenje razbolelega človekovega duha. To smo vsi čutili že preje, a na tem sestanku se nam je to dejstvo razkrilo z dotlej nepoznano intenzivnostjo. Prav zato smatramo to oploditev naše ideologije za važno dovolj, da ji posvečamo to številko našega lista, ki vsebuje v glavnem predavanja na sestanku poleg nekaj literature, ki naj nam bo prvi kažipot pri našem studiju vzhoda.

Težka zaposlenost in razbitost našega človeka je taka, da nujno rabimo svežih dni, ko se popolnoma vnamemo v mladem idealizmu, da tako vsaj nekaj svojih načrtov in želj uresničimo. Zato težko čakamo, da nas kmalu zopet objame iskrena mladostnost Sv. Jošta.

J. Š.

SLOVSTVO

V smislu naših teženj, da se čim boljše seznanimo z vzhodnimi problemi, prinašamo nekaj tozadevne literature s posameznih področij znanosti. Bilo bi vsekako najvzorneje, ko bi mogli čim izčrpnije zajeti vse panoge življenja in narave. Žal nam v kratkem času ni bil izvedljiv obširen načrt. Zato smo poleg domačega ciril-metodijskega slovstva, ki bi ga moral pač vsak najprej in najboljše poznati, mogli izčrpnost podati le še slovstvo o studiju vzhodnega bogoslovja. Ker pa vemo, da se mnogi za vzhod zanimajo še z drugih vidikov, ki lahko pomagajo poglobljati poznanje vzhodnega človeka in njegovega verskega življenja, prinašamo še nekaj druge literature, ki sicer ni popolna, a bi za enkrat utegnili tudi v tej nepopolni obliki služiti temu in onemu.

Urednik čuti dolžnost, da se ob tej priliki zahvali vsem, ki so pomagali nabirati slovstvo. Domače slovstvo je zbral g. dr. Ant. Čep on, bogoslovno pa strokovnjak v tem vprašanju g. prof. dr. Fr. Gri vec. Nenavadno ljubeznivo in postrežljivo so se odzvali urednikovi prošnji tudi sloviti filozofi prof. Boris Jak ovenko, Nikolaj Berdjajev, N. Loski, Simon Frank, Valerijan Vilinski in Ljackij; za rusko slovstvo je poslal seznam del tudi prof. Karcevski; za splošno slovansko vprašanje in za posamezne slovanske narode sta nabrala

bogate sezname g. Jan in ga. Katica šedivý. Pri nabiranju sta uredniku pomagala še gg. Bartenjev in J. Logar. Vsem v imenu dobre stvari prisrčna hvala!

(Radi pomanjkanja prostora prinaša današnja številka le prvi del slovstva. Glej opombo na platnicah!)

Domača literatura o ciril-metodijski ideji

Knjige.

Grivec, **Pravoslavje**. Ljubljana 1918. Delo je zbudilo veliko pozornost v inozemstvu in ima bogat seznam literature o tem vprašanju; izšel je tudi češki prevod.

Grivec, **Cerkveno prvenstvo in edinstvo po bizantinskem pojmovanju**. Ljubljana 1921. Grivec, **Cerkev**. Ljubljana 1924. Najboljša slovanski pisana knjiga o tem predmetu.

Grivec, **Slovanska apostola sv. Ciril in Metod**. Ljubljana 1927. Knjiga je pisana sicer poljudno, pa ima vse vrline znanstvene knjige; priznani slavisti so se o njej zelo laskavo izrazili. Jugoslovansko ministrstvo za prosveto je ta življenjepisa vsem šolam ponovno priporočilo. Izšel je že tudi češki in nemški prevod; v rokopisu je gotov tudi hrvaški, poljski in slovaški prevod.

D'Herbigny, **Vladimir S. Solovjev**. Zagreb 1929. Srednje dober hrvaški prevod, ki zdaleka ne dosega originala, pisanega v elegantni francoščini; je pa to najboljši Solovjevov življenjepisa.

VI. Solovjev, **Rusija i opća crkva**. Sarajevo 1922. Zelo lep je dolgi Solovjevov uvod; hrvaški prevod je dober.

V. Jagić, **Život i rad Jurja Križanića**. Djela Jugoslovanske akademije, Zagreb 1917. V tej knjigi je največji slavist zadnje dobe napisal najpopolnejše delo o prvem hrvaškem boritelju za versko edinstvo in politično slogo vseh Slovanov.

Conventus Labacensis pro studiis orientalibus. Ljubljana 1926. V tem zborniku so zbrani vsi članki, ki so bili spisani za ljubljanski vzhodni tečaj. V inozemstvu je zbudil posebno pozornost Rogošičev članek „Srpska crkva“ in pa članek prof. Živojina Perića „Jedan Bog, jedna Crkva“.

Slomšek o sv. Cirilu in Metodu. Izdalo ACM. Ljubljana 1910. Zbirka vseh Slomškovih spisov o tem predmetu.

Apostolski molitvenik, Ljubljana 1928. Molitvenik, ki bi ga moral imeti vsak, ki se zanima za ciril-metodijsko idejo; knjižico odlikuje zlasti uvod in pa številne molitve iz vzhodne nabožnosti. Uvod iz apostolskega molitvenika je preveden tudi na hrvaški jezik.

Silvin Sardenko, **Marijino kraljestvo na Jutrovem**. Ljubljana 1910.

Vel. Deželić, **Sofiju odabra**, Zagreb 1927. Roman iz 9. stoletja, spisana ob 1100 letnici smrti sv. Cirila.

Stelè-Terseglav, **Sveta Rusija**. Ljubljana 1920.

Ut omnes unum sint, Ljubljana 1917. Gradivo za govore o cerkvenem zedinjenju.

Govori (pridige) o cerkveni edinosti. Ljubljana 1929. Za duhovnike.

Razprave.

Grivec, Vzhodno - cerkveno vprašanje, Maribor 1909; prevedeno tudi na češki in hrvatski jezik. — Sv. Janez Zlatoust (Voditelj 1908) — Tu es Petrus (Voditelj, 1911) — Ruski problem (Čas 1915) — Vzhod (vzhodni značaj; Čas 1917) — Ruska revolucija (Čas, 1917) — Vladimir S. Solovjev (izredno lepo pisana študija, prevedena tudi na hrvatsko; Čas, 1917) — Dostojevskij o pravoslavju in krščanstvu (Čas, 1918) — Slovansko bogoslužje (Čas, 1919) — Srbski cerkveni problemi (Čas, 1920) — Pravovernost sv. Cirila in Metoda (Bogosl. Vestnik, 1925; izšlo tudi v posebnem odtisu) — Pesnik Vl. Solovjev (Dom in Svet, 1926; izšlo tudi kot brošura) — Ob 1100 letnici smrti sv. Cirila (B. V. 1927) — Rerum orientalium (B. V. 1929; izšlo tudi v posebnem odtisu) — Lev. N. Tolstoj (Čas, 1929).

Gruden, K glagolskemu vprašanju (Kat. Obzornik, IX. 1905) — Akvilejski patrijarhi za dobe sv. Cirila in Metoda in njih razmerje do slovanskega bogoslužja (Kat. Obzornik, IX. 1905).

Snoj, Staroslovenski prevod evangelijev (Bog. V. 1926) — Staroslovenski Matejev evangelij (Bog. V. 1926.)

Srebrnič Papež Ivan X. v svojih odnosih do Bizanca in Slovanov na Balkanu. (Bog. V. 1926.)

Časopi.

Letna poročila Apostolstva sv. Cirila in Metoda. Tu notri je zbranega veliko dragocenega gradiva.

Kraljestvo božje, l. 1927, 1928, 1929. Zelo cenjen časopis; v inozemstvu ga smatrajo za najboljšega te vrste.

Dr. A. Čepon.

Vzhodno bogoslovje

Časopisi, zborniki in enciklopedije.

Znanstveni studij vzhodnega bogoslovja je imel v zadnjih desetletjih nekoliko velikih središč na vzhodu in zapadu.

Središče pravoslavne bogoslovne znanosti je bilo v Rusiji, ki je s politično močjo, po verskem življenju, po cerkveni umetnosti in z bogoslovno znanostjo obvladovala ves slovanski in neslovanski krščanski vzhod. Na ruskih duhovnih akademijah so na stroške ruske vlade studirali tudi izbrani bogoslovci manjših slovanskih in neslovanskih cerkva. Ruska bogoslovna dela so se prevajala na razne vzhodne jezike. Ruska cerkev je imela štiri duhovne akademije (t. j. samostojne bogoslovne fakultete brez zveze z univerzami): Petrograd, Moskva, Kazanj, Kijev. Vsaka je izdajala svoj obširni bogoslovni znanstveni mesečnik, v katerem je zbrano ogromno in dragoceno znanstveno gradivo, članki in obširnejši spisi ruskih bogoslovnih znanstvenikov:

1. Hristianskoe Čtenie (Petrograd);
2. Bogoslovskij Věstnik (Moskva);
3. Pravoslavnyj Sobesédnik (Kazanj);
4. Trudy Kievskoj Duhovnoj Akademii (Kijev).

Pod uredništvom velikega učenjaka Nikolaja Glubokovskega (sedaj živi kot bogoslovni profesor v Sofiji) je v Petrogradu izdajala:

Pravoslavna bogoslovska enciklopedija. Prišla je do 10. zvezka in do gesla: Konstantinopol.

Po boljševiškem prevratu (1917) so vsa ta znanstvena ognjišča ugasnila in vse omenjene publikacije prenehale. Dobe se še antikvarno.

Sedanji izvenruski pravoslavni vzhod ima svoje bogoslovne fakultete: **Beograd** (četrtletno glasilo: **Bogoslovlje**), Bukarešta, Sofija, Atene. A nobena ne dosega višine ruskih duhovnih akademij. Ruski emigranti imajo v Parizu svoj „Bogoslovski institut“, ki je doslej izdal en snopič (250 str.) znanstvenega glasila „Pravoslavna Mysl“ (Pariz 1928).

Katoliška bogoslovna znanost se je šele pod Leonom XIII. začela bolj zanimati za vzhodno bogoslovje. Na pobudo Leona XIII. je francoska kongregacija *Assomptionistes* ustanovila znanstveni zavod za vzhodno bogoslovje v Kadi-Köj (nekdanji Kalcedon) na azijskem bregu pri Carigradu). Veliki organizator in prvi voditelj tega zavoda je bil P. Ludovik Petit, učenjak svetovnega slovesa. Tu od leta 1897 izhaja časopis:

Échos d' Orient. Uprava je v Parizu 8, Maison de la Bonne Presse, rue Bayard 5. Cena 27 frankov. Izhaja četrtletno. Najboljši časopis te vrste, s solidnimi znanstvenimi članki in pregledi ter s točno kroniko vzhodnih cerkva.

V krogu istih strokovnjakov se ureja poljudni dvomesečnik: **L'Union des Églises.** Izhaja istotam. Cena 8 fr.

Katoliški Slovani so za proučevanje krščanskega vzhoda ustanovili idejno središče na Velehradu. Iz tega gibanja izšel časopis:

Slavorum litterae theologicae (Praga 1905—1910) in **Acta Academiae Velehradensis** (Praga 1911—1915) z mnogimi dragocenimi poročili o slovanskih bogoslovnih knjigah in posebe o ruskem bogoslovju.

Od l. 1907 dalje so se za proučevanje krščanskega vzhoda prirejali veliki mednarodni kongresi na Velehradu (1907, 1909, 1011, 1024, 1927). O vsakem izmed teh kongresov je izdano poročilo:

Acta Conventus Velehradensis, v katerih so zbrane razprave in debate teh kongresov z mnogimi raznimi podatki.

L. 1925 je bil v Ljubljani velik mednarodni kongres za vzhodno bogoslovje. O njem je izšlo poročilo v Bogoslovnem Vestniku 1926 in v posebni knjigi:

Acta conventus pro studiis orientalibus in urbe Ljubljana celebrati (192) z latinskimi, slovenskimi in hrvaškimi (srbskimi) razpravami in govori.

Ob koncu svetovne vojne je bilo ustanovljeno veliko znanstveno središče vzhodnih bogoslovnih studij v Rimu, namreč papeški **Vzhodni institut**, ki izdaja kot svoje znanstveno glasilo:

Orientalia Christiana. Vsako leto okoli 10 snopičev v treh zvezkih po približno 320 strani; naročnina za vsak zvezek je 25 lir. Naslov: Roma (128), Piazza di S. Maria Maggiore 7. Doslej je izšlo 55 snopičev v 16 zvezkih. Zelo bogata zbirka znanstvenih razprav in dokumentov, pregledov in poročil o vzhodnem bogoslovju o verskem življenju, in o književnih pojavih na tem polju, po večini v latinskem ali francoskem, deloma pa v nemškem ali angleškem jeziku. Izmed novejših snopičev sta posebno dobra in praktična dva snopiča (46 in 54) o cerkvenem življenju in cerkvenem ustrojstvu v sovjetski Rusiji (J. Schweigl, Die Hierarchien der getrennten Orthodoxie in Sowjetrussland).

Drugi časopisi:

Irénikon. Poljudno-znanstveni dvomesečnik, letno okoli 900 str. Cena 12 belgas. Izdajajo ga benediktinci vzhodnega obreda v Prieuré d' Amay-sur-Meuse (Belgija).

West-östlicher Weg. Mesečnik; posebno se ozira na ideje Vladimira Solovjeva in sploh na rusko versko miselnost. Sodelujejo tudi pravoslavni. Izdaja in ureja ga Bertram Schmitt v Kattern bei Breslau (Nemčija). Naročnina 5 mark.

Stoudion. Vestnik o vzhodnih cerkvah. Izhaja v nedoločenih obrokih. Izdaje ga Ciril Korolevskij, Roma (51), Via Vespasiano 12. Članki v francoskem ali italijanskem jeziku. Ima osebni pečat izdajateljevih nazorov.

V ruskem jeziku izhajata dva poljudna katoliška časopisa:

Kitež. Varšava, ul. Mazowiecka 11, m. 51. — Izhaja v nedoločenih obrokih; cena ½ do 1 dolar na leto.

Hristianin. Poljuden mesečnik. Wilno (Poljska), ul. Nowogródzka 81, m. 4. — Naročnina 35 amerik. centov.

Apoštolát sv. Cirila a Methoděje je poljuden mesečnik, glasilo češkega ACM v Olomucu. Naročnina 12 ČK. Naslov: Olomouc, Salesianum.

Narodna enciklopedija srpsko-hrvatska-slovenačka (Zagreb 1925—1929. Uredil St. Stanojević) ima mnogo dobrih člankov iz srbske cerkvene zgodovine.

Velika francoska bogoslovna enciklopedija:

Dictionnaire de Théologie catholique ima izvrstne članke o vzhodni cerkvi; n. pr. članki Bulgarie, Constantinople, Éthiopie, Géorgie, Filioque i. dr. so prvovrstne obširne monografije.

Dictionnaire Apologétique de la Foi Catholique ima pregleden članek o zgodovini in o bogoslovnih vprašanih razkola (Grecque Église) in o slovanskih cerkvah (Slaves dissidentes Églises).

Založba Matthias-Grünwald-Verlag-Mainz se pri izdajanju knjig o katoliškem mladinskem in obnovitvenem gibanju ozira tudi na krščanski vzhod, posebno na ideje Vladimira Solovjeva. V tej smeri je izdala več knjig in tri zbornike:

Ähren aus der Garbe. Christi Reich im Osten. 1926. Zbornik člankov o pomenu Vladimira Solovjeva in o notranjih pogojih za zedinjenje.

Monarchia Sancti Petri. 1912. Str. XXXI + 632. L. Kobilinski-Ellis, pravoslavni častivec Vladimira Solovjeva je pod tem naslovom zbral in prevedel važnejše spise in glavne misli Solovjeva o cerkvi i o primatu. V obeh zbornikih se preveč podčrtava ideja božje Modrosti (Sophia) in se s tem obtežuje umevanje Solovjeva. Uvod je spisal dr. Fr. Grivec.

Ex Oriente. 1927. Str. 427. Obširen zbornik o verskih in filozofskih vzhodnih problemih z mnogimi važnimi razpravami o sedanjem stanju vzhodnega krščanstva in o zedinjenju.

Nemški filolog K. K r u m b a c h e r je univerzi v Monakovu (München) ustanovil svetovno sloveče središče bizantinskih studij. Še vedno je porabna njegova nekoliko zastarela monumentalna knjiga: **Geschichte der byzantinischen Litteratur** (v zbirki Handbuch der klassischen Altertums-Wissenschaft), München 1897. Str. 1195. To je pravzaprav zbornik, v katerem je razen bizantinske literarne zgodovine (Krumbacher) obdelana tudi bizantinska teologija (Erhard) in svetna zgodovina (Gelzer). Ob koncu je bogata bibliografija. Isti učenjak je ustanovil:

Byzantinische Zeitschrift. Okoli tega časopisa so se kot sotrudniki zbrali prvi učenjaki raznih narodov (tudi Slovani). Časopis še izhaja (Leipzig, Teubner); med razpravam in v bogati bibliografiji prinaša mnogo gradiva za vzhodno bogoslovje in cerkveno zgodovino.

Knjige.

R. Janin, **Les Églises orientales et les Rites orientaux.** 2. izd. Paris 1926. Str. 655. Najboljša in najpreglednejša knjiga o vseh vzhodnih cerkvah in obredih. V odstavkih o slovanskih cerkvah (zlasti o srbski) in v razpravljaju o vprašanju zedinjenja je nekoliko netočnosti. Pisatelj je iz kroga strokovnjakov asumpcionistov, ki izdajajo „Échos d'Orient“.

Dr. K. Lübeck, **Die christlichen Kirchen des Orientes.** V zbirki „Sammlung Kösel“ (Kempten-München). Pregledna knjižica o vseh vzhodnih cerkvah. Na Slovane se premalo ozira. Nekoliko zastarelo.

A. Baumstark, **Die Messe im Morgenland.** V isti zbirki (Kösel). Strokovnjaško poljudno-znanstveno delo o vzhodni liturgiji. Premalo praktično.

A. Fortescue, **The orthodox eastern Church.** London 1920. Str. 451. Pisatelj, najboljši katoliški angleški poznavavec krščanskega vzhoda, podaja zgodovinski in dogmatični uvod v vzhodno cerkveno vprašanje ter riše sedanje stanje vzhodne cerkve. Dobro, trezno, miroljubno, a po prevratih zadnjih let zastarelo.

J. Marković, **Slaveni i pape.** Dva zvezka. Zagreb 1905—1904. Jako dober dogmatičen pregled verskih razlik in dobra zgodovina vzhodnih slovanskih cerkva. Nedostatek, je da pisatelj ne pozna ruske zgodovinske in bogoslovne literature; pozna samo ona ruska dela, ki so prevedena na zapadne jezike. Hrvatski tekst je okoren in težak. Mnogo boljši je italijanski original: **Gli Slavi ed i papi.** Zagreb 1897.

Pierling, **La Russie et le Saint-Siège.** 5 zvezkov. Paris 1896—1912. Izvrstno delo o ruskih odnosih do Rima; krasen in plastičen slog. Delo je odlikovala francoska akademija. Pisatelj izvrstno pozna rusko zgodovino in ruske zgodovinske vire. Delo sega do začetka 19. stoletja.

Vladimir Solovjev, **La Russie et l'Église universelle.** 3. izd. Paris, Stock 1922. Zelo globoko in nazorno se rešuje vprašanje edinstva in rimskega prvenstva.

Ruska dela Vladimira Solovjeva (1. izdaja v 9 zvezkih, 2. izd. v 12 zvezkih) se še dobe antikvarno. Mnogo spisov je prevedenih na nemški jezik.

E. Likowski, **Dzieje Kościola unickiego na Litwie i Rusi.** 2. izd. Dva zvezka. Warszawa 1906.

E. Likowski, **Unia Brzeska.** Poznań 1896. To je najboljšo delo o rusinski uniji sklenjeni v Brestu Litovskem l. 1596. Objektivno poroča tudi o napakah Poljakov. Važna knjiga je prevedena na francoski in nemški jezik. (Die ruthenisch-römische Kirchenvereinigung. Freiburg i. B. 1904.)

Zabužnyj, **Pravoslavie i katoličestvo.** 3. izd. Carigrad 1922. Poljudna, solidna in miroljubna ruska knjiga prvega poljskega strokovnjaka (J. Urbana) o verskih razlikah.

Stefan Zankow, **Das orthodoxe Christentum des Ostens.** Berlin 1928. — Predavanja bolgarskega profesorja na berlinski univerzi. Zelo pod protestantskim vplivom.

Aurelio Palmieri, *Theologia dogmatica orthodoxa*. Zv. I—II. Prolegomena. Florentiae 1911—1913. — Obširen zgodovinski in dogmatični uvod v rusko in novogrško teologijo. Zelo dobro pozna in obširno citira rusko bogoslovno literaturo.

M. Jugie, *Theologia dogmatica christianorum orientalium*. Delo je preračunjeno na 4 zvezke; prvi trije bodo obravnavali grško-slovansko teologijo. Dolej je izšel prvi uvodni zvezek (Paris 1926. Str. 727) z dobrim zgodovinskim uvodom v grško in slovansko teologijo. Temeljito in podrobno.

Arseniew, *Die Kirche des Morgenlandes*. Weltanschauung und Frömmigkeitsleben. Sammlung Göschen Nr. 918 (Leipzig-Berlin). — Dober opis vzhodne (ruske) cerkvene pobožnosti, a knjižico je treba previdno in kritično rabiti, ker je pisatelj nekoliko enostranski.

Nekoliko literature je zabeležene v moji knjigi „Pravoslavje“ (1918) in „Cerkve“ (1924). Moji slušatelji so v litografirani izdaji izdali moja zgodovinska predavanja.

Poskusi cerkvenega zedinjenja z dodatkom o zgodovinskem razvoju verskih razlik. — Novejša literatura je zabeležena v listu „Kraljestvo božje“. — V „Bogoslovnem Vestniku“ 1930, št. 1. in posebnem odtisu je izšel moj spis: *Vzhodne cerkve in vzhodni obredi* (Ljubljana 1930. Str. 50). Prof. Fr. Grivec.

Splošna dela o Slovanih

- Weingart M., *Slovanská vzájemnost*, Bratislava 1926.
- Bidlo J., *O historii Slovanstva jako celku*. Izšlo v „Český časopis Historický“ XVII (1911).
- Bidlo J., *Historický vývoj Slovanstva*. Izšlo v zborniku „Slovanstvo“. Praha 1912.
- Czekanowski J., *Wstęp do historii Słowian*. Lvów 1927.
- Dorošenko D., *Slavjanskij svit v jago minulomu i sučasnomu*. I./III. Berlin 1922.
- Bidlo J., *Dějiny Slovanstva*. Praha 1927.
- Kadlec K., *Les Slaves à la lumière de leur histoire politique*. Izšlo v „Le Monde Slave“ II. (1925).
- Machal J., *Slovanské literatury* I./II. Praha 1922/1925.
- Wollmann Fr., *Slovesnost Slovanů*. Praha 1928.
- Štula F., Bohač A., Kadlec K., Tvrđy J., *Zeměpisný obraz, statistika, ústavní zřízení a filosofie Slovanstva*. Praha 1929.
- Starzevski M., *Konstitucja republiki czechoslowackiej*. Kraków 1926.
- Hoetzel J., *Nová organizace politické správy*. Praha 1928.
- Horáček C., *Jazykové pravo československé republiky*. Praha 1928.
- Masaryk F., *Světová revoluce*. Praha 1925.
- Srb A., *Politické dějiny národa českého od počátku doby konstituční* I./II. Praha 1926.
- Wirth Zd., Birnbaum V., Matječek A. Schrámil J., *Die czechoslovakische Kunst von der Urzeit bis zur Gegenwart*. Prag 1926.
- Niederle L., *Slovanské starožitnosti*. I./IV. Praha 1901/1924.
- Niederle L., *Slovanské starožitnosti*. Oddíl kulturní. Život starých Slovanů. I./III. Praha 1911/1925.

1929

- Niederle L., *Manuel de l'antiquité slave: Tome I.: L'Histoire.* Paris 1925.
Tome II.: *La Civilisation.* Paris 1926.
- Vasmer M., *Untersuchungen über die älteren Wohnsitze der Slaven.* Leipzig 1925.
- Janko J., *O pravěku slovanském.* Praha 1912.
- Brückner A., Kadlec K., Niederle L., *Początki kultury słowiańskiej.*
Izšlo v „Encyklopedja polska“ t. IV. cześć 2. Kraków 1912.
- Machal J., *Bájeslovní slovanské.* Praha 1907.
- Brückner A., *Mitologja słowiańska.* Kraków 1918.
- Jagić V., *Zur slavischen Mythologie.* Izšlo v Archiv f. slav. Philologie XXXVII.
(1920).
- Kadlec K., *Prvobitno slovensko pravo.* Beograd 1924.

Rusija.

a) Zgodovina, geografija, obča dela.

- Solovjev S. M., *Istorija Rosii drevnejših vremen.* Knj. I. — XXIX. (Naj-
obširnejše in doslej najizčrpnije delo.)
- Platonov S. F., *Učbenik ruskoj istorii dlja srednej školi.* I./II. Praha 1924/25.
- Ključevskij V., *Kurs ruskoj istorii.* I. V. Moskva 1925/27.
- Pokrovskij M., *Russkaja istorija s drevnejših vremen.* I/IV. Moskva 1924.
- Semenoff M., *L'Histoire de Russie.* Paris 1924.
- Kulischer J., *Russische Wirtschaftsgeschichte.* Jena 1925.
- Masaryk T. G., *Rusko a Evropa.* Praha 1915 in 1921.
- Baranovskij N., *Ekonomičeskaja geografija S. S. S. R.* Moskva-Leningrad 1927.
- Miljukov P., *Istorija vtoroj ruskoj revolucii.* I./III. Sofija 1921/24.
- Miljukov P., *Rossija na perelomě.* Paris 1917.
- Současne Rusko.* Praha 1926.
- Šmurlo E. F., *Rusko v Asii a v Evropě.* Praha 1926.
- Šrom J., *Sovětské Rusko.* Praha 1926.
- Rappoport M., *Osnovy sovjetskoj konstituciji.* Petrograd 1921.
- Engel E. A., *Osnovy sovjetskoj konstitucii.* Leningrad 1925.
- Timašev N. S., *Grundzüge des sovetrussischen Staatsrechtes.* Berlin 1925.
- Ajnalov D., *Istorija drevnoruskago iskustva.* Petrograd 1914.
- Baranov A., Gorělov, *Geografija Rossijskoj imperii.* Moskva 1914.
- Cloos-Meister, *Bau- und Bodenschätze Osteuropas.* Breslau 1921.
- Bogatstva Rossii.* Izhaja od l. 1922. v Leningradu.
- Leslaft E., *Kratkij kurs geografii Rossii.* St. Petersburg 1911.
- Dan V. E., *Kurs ekonomičeskoj geografii.* Moskva - Leningrad 1925.
- Čelincev A. N., *Selsko-hozjajstvennaja geografija Rossii.* Praga 1924.
- Radò A., *Führer durch die Sowjetunion.* Berlin 1928. (Obširen in podroben popis
Rusije in njenih prometnih sredstev; za potovanje.)
- Danckwortt P. W., *Sibirien und seine wirtschaftliche Zukunft.* Leipzig u.
Berlin 1921.
- Cleinow Georg, *Neu-Sibirien.* Berlin 1928. (Obširna znanstvena knjiga o
najnovejših odkritjih po Sibiriji.)
- Anton, Basov i Čeremnyh, *Ekonomičeskaja geografija Sibirii.* Novo-
sibirsk 1928.
- Leroy Beaulieu, *L'Empire des tsars et les Russes.* Paris. (Še vedno važna
in zanimiva knjiga o Rusiji in Rusih.)
-

- Douillet, *Moscou sans voile*. Paris.
- Duguet R., *Un Baigne en Russie rouge*. Paris 1928.
- Sarcléa Ch., *Ce que j'ai vu en Russie soviétique*. Paris.
- Melgounoff, *La Terre rouge*. Paris 1927.
- Melgunov, *Der rote Terror*. Berlin 1924.
- L'Assaut du Ciel*. Anvers.
- Koc-Weser, *Russland von heute*. Dresden 1928.
- Vsesojuznaja perepis naselnija. 1926. Moskva 1928.
- Statističeskij Ežegodnik. Moskva od l. 1924.
- Sovetskaja enciklopedija. Moskva od l. 1925.
- Publikacije znanstvenega značaja izdaja „Osteuropa-Institut in Breslau“ za vsa področja znanosti.

b) Literarna zgodovina.

Kdor se zanima za starejša dela ruske literarne zgodovine, bo dobil obširno bibliografijo zlasti v Luthrovi zgodovini; zato se v tem seznamu oziramo le na novejša dela o ruski literaturi. Seveda monografij, ki jih je zadnja leta veliko izšlo o največjih ruskih pisateljih, ne moremo naštevati tu. Marsikaka naštetih knjig jih v večji ali manjši meri navaja.

- Anjičkov E. V., *Novaja russkaja poezija*. Berlin 1923.
- Ajhenvald, *Silueti russkih pisatelej*. I./III. Berlin 1923.
- Gorbačev G., *Očerki sovremennoj russkoj literatury*. Leningrad 1924.
- Brückner A., *Historja literatury rosyjskiej*. I./II. Lwów 1922.
- Brückner A., *Russische Literatur*. Breslau 1922.
- Luther A., *Geschichte der russischen Literatur*. Leipzig 1924. (Resno, znamenito delo z bogato bibliografijo.)
- Speranskij M. N., *Istorija drevnej russkoj literatury*. I./II. Moskva 1920/22.
- Speranskij M. N., *Russkaja usnaja slovesnost*. I./II. Moskva 1919.
- Kogan P., *Očerki po istorii novejšej russkoj literatury*. I./II. Moskva 1928.
- Razumnik I., *Russkaja literatura od semidesjatih godov do naših dnejev*. Berlin 1927.
- Eliasberg, *Russische Literaturgeschichte in Einzelporträten*. München 1922. (Lahko umljivo pisana; dober uvod v rusko slovstvo zlasti za srednješolce.)
- Sakulin P. N., *Die russische Literatur*. (V „Handbuch der Literaturwissenschaft“.) Berlin 1927 sl.
- Arseniew N., *Die russische Literatur der Neuzeit und Gegenwart*. Mainz 1929. (Z bibliografskimi podatki; lahko pisana.)
- Lo Gatto Ettore, *Storia della letteratura russa*. I./III. Roma 1928/29. (Izven Rusije doslej najboljše — na 6 knjig — zasnovana ruska literarna zgodovina.)
- Pozner Vl., *Panorama de la litterature russe contemporaine*. Paris 1929.
- Dr. V. Vilinsky, *Přehled ruské katolické literatury v „Časopis katol. duhovenstvo.“ 1930., sl. 8.*

c) Filozofija in svetovni nazor.

Prof. Boris Jakovenko, ki je z drugimi znamenitimi ruskimi filozofi in kritičnimi kulturnimi delavci v emigraciji (Berdjajev, Losskij, Frank i. dr.) začel izdajati znanstven časopis „Der russische Gedanke Zeitschrift für rus-

sische Philosophie, Literaturwissenschaft und Kultur“ (Bonn, Cohen), nam je na prošnjo poslal seznam filozofskih del za spoznavanje ruske filozofije in vzhodnega svetovnega nazora. Onim, ki bi se šele hoteli razgledati po glavnih smereh ruske misli svetuje svoje priročnike, ki jih je napisal izrecno v ta namen:

E. Jakovenko, **Očerki ruskoj filosofii**, Berlin 1922; seznanja na kratko z razvojem ruske filozofije; nekoliko obširneje je njegovo delo v italijanščini:

B. Jakovenko, **Filosofi Russi**, ed. „La Voce“, Roma-Firenze 1927; knjiga je v avtorju neznanem založništvu izšla v Stuttgartu tudi v nemškem prevodu. Za podrobnejši studij ruske filozofije pa navaja:

G. G. Šper, **Očerk razvitija ruskoj filosofii**, I. del, Petrograd 1922; izd. „Kolos“. Obsega zgodovino ruske filozofije do prve polovice XIX. stoletja.

Frank Simon, **Die russische Weltanschauung**, Berlin-Charlottenburg 1926, Pan-Verlag Rolf Heise. Pisec je zastopnik Solovjevove mistične orientacije in je delce pisano s tega vidika; kratka, a zanimiva studija.

Vvedenski Aleksij, **O zadačah sovremennoj filosofii v svezi s voprosam o vozmožnosti i napravlenii filosofii samobytno-ruskoj**; izšlo v „Voprosy filosofii i psihologii“ knj. XX.

Isti, **Sudba ruskoj filosofii** — Ravnotam knj. XLII.; poleg tega tudi v „Filosofskie očerki“ v Petrogradu 1901., 2. izdaja v Pragi 1922 „Plame“.

Bubnoff N. v., **Kultur und Geschichte im russischen Denken der Gegenwart**. Berlin 1927. Kratek, a bogat uvod v sodobno rusko filozofijo in zgodopisje.

Jeršov M., **Sudba ruskoj filosofii**, Vladivostok 1922.

Jakovenko B., **Desjat let ruskoj filosofii (1914-24)**. „Logos“ 1925 št. 1.; „Plame“ Praha.

Losskij N., **VI. Solovjev i jeho preemniki v ruskoj religioznoj filosofii: „Putj“** 1926 št. 2. in 3. Pariz.

Za razdobje od 1770 do 1870 je mnogo dobrih podatkov o ruskem svetovnem nazoru in filozofiji v že omenjeni (pod a) Masarykovi knjigi o Rusiji, ki je izšla tudi v nemškem prevodu „Russland und Europa“ 2 B. (1915); prvi del je izšel tudi v italijanščini — izdal Istituto per l' Europa orientale, Roma 1922.

Koyré A., **La philosophie et le problème national en Russie au début du XIX. siècle**; Paris, Champion 1929.

Bubnoff N. v. u. Ehreberg Hans, **Östliches Christentum. Dokumente**, 2 Bde. München, Beck 1924/25.

Zyjnnykovskij V. V., **Russkie mysliteli i Evropa**. Y. M. C. A. Press, Paris.

Miljukov P., **Glavnija tečenija ruskoj istoričeskoj mysli**, 5. izd. Petrograd 1915.

Razumnik Ivanov, **Istorija ruskoj občestvenoj mysli**, 5. izdaja, Petrograd 1917.

Geršenzon M. O., **Istorija molodoj Rossi**. Moskva - Petgorad 1923.

Plehanov G. V., **Istorija ruskoj občestvenoj mysli v XIX. v.** — 2 zvezka — Moskva - Leningrad 1925.

Čiževskij Dm., **Filosofija na Ukraine**. Sproba istoriografii. — Zal. „Sijač“ Praha 1926.

Sakulin P., **Russkaja literatura in socializem I**. Moskva 1924.

Za novejšo dobo (po 1870.) ruske filozofije, ko se je osamosvojila priporoča prof. Jakovenko sledeča dela:

Solovjev Vl., **Krtika načel**.

Isti, **Opravdanie dobra**.

Isti, **Čtenia o Bogo-človečestvi**.

- Lopatin L., **Položiteljnjaja zadača filosofii**. 2 dela. Moskva 1886-91; druga izdaja 1. zvez. 1911.
- Čičerin B., **Nauka i religija**. (879).
- Isti, **Položiteljnjaja filosofija i jedinstvo nauky**. (1892).
- Isti, **Osnovanie logiky i metafiziky** (1894).
- Klarinskij M., **Klasifikacija vyvodov** (1880).
- Isti, **Ob istinah samoočevidnyh** (v Žurn. Min. nar. Prosv. in posebna knjiga 1895).
- Rozanov V., **O ponimanii**. Opazovanje narave, mej in notranje konstrukcije vede kot koristnega znanja. 1886.
- Trubeckoj S., **O prirodi čelovečeskago soznanija; Osnovy idealizma**.
- Losskij N. O., **Obosnovanija intuitivizma**. (1906, 5. izd. 1923, nem. prevod 1908, angleški prevod 1915).
- Isti, **Mir kak organskoe celoe** (1917, angl. prevod 1928).
- Isti, **Logika** 2 dela (1922, 2. izd. 1923, nem. prev. 1927).
- Jakovenko B., **Čto takoe filosofija?**
- Isti, **Ob immanentnom transcendentalizme, transcedentnom imanentizme i dualizme vobšte**.
- Isti, **Put filosofskago poznanija** (v „Logos“ leta 1911/14).
- Isti, **Vom Wesen des Pluralismus**, Bonn, Cohen 1928.
- Stepun F., **Žizn i tvorčestvo**. Berlin, „Obelisk“, 1923.
- Isti, **Mysli o Rossii** (v Sovrem. Zapiskah 1923/29).
- Frank Simon, **Predmet znaniya**. Petrograd 1915.
- Isti, **Živoje znanie**. 1923 „Obelisk“ Berlin.
- Berdjajev, **Smysl tvorčestva. Opyt opravdaniya čeloveka**. Moskva 1915; nemški prevod 1927 pri Mohru v Tübingenu.
- Isti, **Filosofija neravenstva**. Berlin „Obelisk“ 1923.
- Isti, **Filosofia svobodnago Duha. Problematika i apologia hristianstva**. 2 dela. 1928. YMCA-Press, Paris.
- Florenskij P., **Stolp i utvrždenije istiny**. Moskva 1914. pretiskana v Parizu 1929.
- Hartmann N., **Grundzüge einer Metaphysik der Erkenntnis**. (2. Aufl. 1925, W. v. Gruyter, Berlin).
- Isti, **Ethik**. Ravnoutam 1925.
- Karsavin L., **Filosofia istorii**. 1923. „Obelisk“ Berlin.
- Isti, **O ličnosti**. (Kaunas 1929).
- Losev A., **Antični kosmos i sovremennaja nauka**. Moskva 1927.
- Isti, **Filosofija imeni**. Mosva 1927.
- K tem delom je treba dodati še članke raznih filozofskih publicistov v zadnjih 60 letih zlasti:
- Lavrov P., **Istoričeskoje pismo in „Sistematičeskaja hrestomatija**. Berlin 1922.
- Mihajlovskij N., **Borba za individualnost** (v Sobr. sočin.)
- Dostojevskij, **Bratja Karamazovy, Dnevnik pisatelja**, in zborniki „Der unbekannte Dostojevski“ ter „Die Urgestalt der Brüder karamasoff“ Piper, München 1926 in 1928.
- Tolstoj L., **„Carstvo božje vnutra vas“**, **„V čem moja vera“**, **„O žizni“**.
- Fedoro N., **„Filozofija obštago dela“** 2 zv. 1906/15 Moskva. Sedaj se tiska v posameznih zvezkih v Harbinu.

Plehanov G., „K voprosu o rozvitji monističeskago vzgljada na istoriju“ in „Osnovny voprosy marksizma“.

Černov V., *Konstruktivnyj socializm I*. Praha, Volja Rusii 1925.

Šestov L., „Apotheoz Razpočvennoeta“, „Vlast ključej“, „Na vesah Jova“.

Ljening V., „Materializm i empiriokriticizm.“

Zborniki: „Problemy idealizma“ (1902), „Očerky realističeskago mirovozdrženija“ (1904), „Veha“ (1909), pet evrazijskih zbornikov (1922/28.) — *Saučasna ruska filosofie*. Sbornik stati. zal. Unie Praha 1929.

Losskij N., *Svoboda voli*. YMCA Press, Paris 1927.

Bogoslovsky B. B., *The Technicque of Controversy: Principles of Dynamic Logic*. Trübner & Co., London 1928.

Bogate pregleda o ruski filozofiji in svetovnem nazoru prinašata religiozno-filozofski časopis „Putj“, ki od l. 1925. dalje izhaja v Parizu in v že omenjenem časopisu „Der russische Gedanke“.

d) Slovarji in učne knjige.

Za praktično uporabo pri učenju ruščine svetujemo vsem, ki se zanimajo za ruski jezik novo slovensko učno knjigo:

Orožen J., *Učbenik ruskega jezika*, Ljubljana 1930.

Gotovo je za Slovana neprimerno učiti se slovanskega jezika po germanskih in romanskih slovnica, ki obravnavajo slovanske jezike s čisto drugačnega razgleda, kakor je potrebno za Slovana. Prva ste ga stališča je skoro odveč naštevati še druge praktične učbenike. Samo radi popolnosti omenjam Fuchs-ovo, *Russische Konversationsgrammatik* iz znane zbirke Sauerjevih učbenkov, ki so pri nas znani, in bo radi njene metode morda kdo rad segel po njej.

Slovarja, ki bi ustrezal našim potrebam doslej Slovenci nimamo, če ne štejemo Hostnikovega, ki je danes tako radi ruskega kakor slovenskega dela komaj še poraben. Priročni slovar, ki za silo zadošča, je izšel v Lagenscheidtovi zbirki slovarjev:

Blattner Karl, *Langenscheidts Taschenwörterbücher*. 1) *Russisch-deutsch XLVIII*, 972 str.; 2) *Deutsch-russisch LX*, 1065 str.

Za znanstven studij ruskega jezika najdeš bibliografski seznam v Vondrák-ovi, *Vergleichende slavische Grammatik*.

Popravki

v „Križu“ II. 9 + 10.

- Str. 148, vrsta 24., namesto: preureditve — prenovitve;
- str. 149, vrsta 31., namesto: na vrhovih — in na vrhovih;
- str. 150, vrsta 38., namesto: vodilna ideja — vodilne ideje;
- str. 152, vrsta 35., namesto: idejo — idejo miru;
- str. 152, vrsta 36., namesto: Pax — Pax Christi;
- str. 185, vrsta 7., namesto: razumevanje — razvnananje;
- str. 191, vrsta 15., namesto: predavanja. — predavanja;

Konzorcij „Križa“ je izdal pred kratkim novo knjižico, ki naj širi smisel za liturgično molitev zlasti v družbi. P. Alfonso Klemenčič, O. Teut. je namreč izdal izbor molitev z naslovom

MOLITVE

kjer boš našel v lepi opremi in lepo poslovenjeno jutranjo in večerno molitev po rimskem brevirju. — Vsem, ki se za liturgično molitev zanimajo, jo najtopleje priporočamo. Stane v založbi „Križa“ nevez. 5.— Din; vez. 9.— Din; v knjigarnah nevez. 6.— Din, vez. 11.— Din.

V zalogi je tudi še dr. Doklerjev molitvenik

SVETA MAŠA

Vešana 12.— Din, za dijake 10.— Din.

NOVA ZALOŽBA

r. z. z o. z.

Ljubljana, Kongresni trg 19

in podružnica - antikvariat, prej

I. GIONTINI

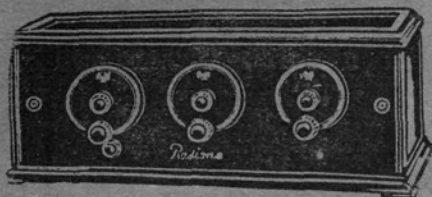
Ljubljana, Mestni trg šte. 17

priporoča v nakup knjige in pisarniške potrebščine v bogati izbiri

LEPE SLIKE — NIZKE CENE

Vam nudi Foto-atelje

M. JAPELJ, Maribor, Gosposka ul. 28

Najboljši prejem domačih
in inozemskih radijskih od-
daljnih postaj imate le s
kvalitetnimi sprejemnimi
aparati znamke

„RADIONE“

ki se odlikuje po svoji selektivnosti ter jakem čistem glasu.

RADIJSKA POSTAJA

v Ljubljani

Vam nudi te aparate, kakor tudi aparate vseh drugih znamk v
svoji trgovini

v Ljubljani, na Miklošičevi cesti števil. 5
(telefon 3190), pod najugodnejšimi plačilnimi pogoji.

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani

priporoča:

PREGELJ IVAN, zbrani spisi:

1. zvezek: **Štefan Golja in njegovi**. Tolminske novele.
2. zvezek: **Bogovec Jernej**. Balade v prozi.
3. zvezek: **Odisej iz Komende**. Zapiski gospoda Lanspreškega.
4. zvezek: **Zgodbe zdravnika Muznika I. in II. del**.

Vsak zvezek stane nevezan Din 45.—, elegantno v celo platno Din 60.—.

Izmed vseh sodobnih slovenskih književnih izdaj so Pregljevi spisi tako po vsebini kakor po zun. obliki med prvimi.

Doktorja FRANCETA PREŠERNA:

ZBRANO DELO.

Uredila dr. Avgust Pirjevec in dr. Joža Glonar.

Cena brošuri Din 40.—, v celo platno Din 55.—, elegantno v celo usnje Din 90.—.

Edina popolna slovenska izdaja, ki obsega vse, kar je izšlo izpod peresa našega pesnika — genija.

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani